

A L Ū K S N E S I Z L O K S N E S I E T E K M E

E R N E S T A G L I K A

B Ī B E L E S V A L O D Ā .

Fil.un filoz.fak.

baltu nod. students

O Ļ E G S O Z O L I Ņ Š
matr.

I 9 I 5 7 .

I I e v a d a m .

II Alūksnes draudze Ernesta Glika laikā.

III Alūksnes izloksne Glika bībeles valodā:

v o k ā l i s m s 10.-55 lpp.

k o n s o n a n t i s m s 56.-105. lpp.

l e k s i k a 105.-111. lpp.

IV S e c i n ā j u m s 112.-117. lpp.

V I z l i e t ā t ā l i t e r ā t ū r a 118 lpp

P a s k a i d r o j u m i .

Tā kā mašīnrakstā nevar veco ortografiju pilnīgi attēlot, jo nav daudzu veco burtu, tad citātos:

î	a p z î m ē t s	ar	ī
ê	"	"	ē
â	"	"	ā
ô	"	"	ō
	"	"	c
Ɑ, Ɱ	"	"	Ɱ, Ɐ
Ⱳ, ⱳ	"	"	ⱳ, ⱴ
ⱶ, ⱷ	"	"	ⱷ, ⱸ
ⱺ, ⱻ	"	"	ⱻ, ⱼ
ⱽ, Ȿ	"	"	Ȿ, Ɀ
β /Manceļa tekstos/		"	ss
Ɀ, Ɀ	a p z î m ē t s	ar	S, s
Ɀ, Ɀ	"	"	Z, z
fch	"	"	sch
fch	"	"	zch

+++

I E V A D A M.

Par E r n e s t a G l i k a / Ernestus Glück,
I652.-I705.g./ bībeles valodu pētījumu ir izdarī-
jis prof.Dr.Pēteris Šmits /I869.-I938.g./,apskatot
vārdu formas un nozīmes,locījumu formas,divdabju
veidus,vācu valodas ietekmi etc.

Strādājot sēminārdarbu par tematu "Glika dzī-
ve un darbs Alūksnē ",cienījamais sēmināra vadī-
tājs - prof.Dr.L U D I S B Ē R Z I Ņ Š ierosināja
mani iedziļināties arī jautājumā par Alūksnes iz-
loksnes ietekmi Glika bībeles valodā.Sekojošā vēr-
tīgajam un interesantajam ierosinājumam,esmu savu
studiju darbu izvēlējis taisni par šo tematu,jo
sēminārdarbā nevarēju šo jautājumu tik sīki iztir-
zāt.

Šis temats visai interesants man bija arītādēļ,
ka esmu alūksnietis un gribēju izdibināt turienes
izloksnes ietekmes plašumu,jo darbu par šo jautājumu

nebija un, ja runāja, tad parasti norobežojās ar frazi, ka Gliks no Alūksnes izloksnes pajēmis tikai kādu retu vārdu.-,

Kā zināms, Glikam grūtajā bībeles tulkošanas darbā ir bijuši palīgi, tomēr neapstrīdamā vienība tulkojumā liecina, ka visu plašo darbu rediģējis pats G l i k s. Arī bībeles valoda to liecina, ka atsevišķu palīgu darbi nav kراسi izmanāmi, nošķirami, jō arī sīkumos pats Gliks nav turējies pie konsekventi stingriem likumiem. Tā, piemēram, sastopam trejādas vārda "čūska" formas:

- I/ Tschuhschka /IV Moz.grām.XXI,6.-
T.Sw.Gr.308.1pp./,
- 2/ Tschuhska /Ezaj.LIX,5.-92.1pp./ un
- 3/Tzuhschka /Mat.ev.VII,10.-13.1pp./.

Manāmā starpība starp Jaunās un Vecās Derības tulkojumiem arī vēl neliecina par dažādiem tulkotājiem, jo Veco Derību Gliks tulkoja vēlāk, kad viņam tulkošanas darbā jau bija piedzīvojumi, un kad varēja izlietāt arī G. D r e s e ļ a /1642.-1698.g./ un Indriķa A d o l f i j a /Henricus Adolphi, 1622.-1686.g./ gramatiku/abas izdotas 1685.gadā./.

Tāpat nevar arī apgalvot, ka šai tulkojumā izpaudusies kāda noteikta izloksne, jo, būdams par garnizona mācītāju Daugavgrīvā un vēlāk ceļodams pa vairākām Vidzemes draudzēm /Gulbenes, Tirzas, Lizuma, Cesvaines, Lazdonas, Piebalgas, Lubānas, Kokneses, Aizkraukles, Lielvārdes, Gaujienas, Zeltiņu u.c./, Gliks varēja iepazīties ar daudzām latviešu izloksnēm. Bez tam arī **M a n c e ļ a** /Georgius Mancelius, 1593.-1654.g./ un **F i r e k e r a** /Cristophorus Füreccerus, + ap 1685.g./ darbi, kas viņam bija priekšā gatavi, deva daudz paraugu. Mancelis savos darbos bija izmantojis dažādus dialektus un tā aizpildījis valodas robos, jo tai laikā vēl daudz vārdu bija jāradā. Tādēļ arī daudzus vārdus Glika tulkojumā sastopam pārjemtus gan no Manceļa, gan no Firekera darbiem. Šie vīri, savukārt, daudzus vārdus patapinājuši bieži vien no kāda dialekta, arī augšzemnieku dialekta.

Tā tad droši varam teikt, ka Gliks savā tulkojumā bāzējies uz Manceļa un Firekera darbiem un izlietājis visus valodas materiālus, kādi tik viņam bija pazīstami, un arī pats radījis daudz jaunus latviešu vārdus. Tikai tādā kārtā arī bija iespējams

tulkot visu bībeli toreiz nabadzīgajā, neattīstītajā
l a t v i e š u v a l o d ā .

No visām dzirdētajām izloksnēm manāmas pēdas
Glika bībeles tulkojumā atstājusi arī A l ū k s n e s
i z l o k s n e .

Tas pilnīgi saprotams, jo Gliks lielāko laika
posmu nodzīvoja Alūksnē, turienes zemnieku vidū, kas
runāja tikai augšzemnieku dialektā. Tāpat lielāko da-
ļu bībeles tulkošanas darba Gliks veica tur. To redzam
arī, salīdzinot Jauno un Veco A e r ī b u. Vecajā A e r ī b ā
ietekme dziļāka, jo to jau Gliks tulkoja vēlāk, kad
bija vairākus gadus nodzīvojis Alūksnē. Bez tam Ve-
cā A e r ī b a vēl norāda, ka dažs vārds rakstīts arī
l a i c e n i e š u i z l o k s n ē .

X X X

II

Alūksnes draudze Ernesta Glika laikā .

E r n e s t s G l i k s savu bībeles tulkošanas darbu iesāka 1681.gadā,kad bija par garnizona mācītāju Daugavgrīvā.Bet ar 1683.gadu Glika darba vieta bija nomales pilsētiņa- A L Ū K S N E ,kuņā viņš turpināja plašo bībeles tulkošanas darbu un to arī nobeidza 1689.gadā.

Tai laikā,kad Ernests Gliks bija Alūksnes draudzes gans,Alūksnes draudzē skaitījās 26muižas . Šādas ziņas sniedz arkla revizijas un muižu aktu ziņas laikā no 1684.-1694.gadam.

Lai pilnīgāki iedomātos Alūksnes draudzes plašumu un reizē ar to zinātu,kā šo muižu izlokšņu kopīgums ietekmējis bībeles valodu,es sniegšu šo muižu pilnīgu sarakstu .

E r n e s t a G l i k a laikā

A l ū k s n e s d r a u d z i sastādīja šādas muižas:

Alsviķa	muiža	-	Alswickshoff,
Ādama	"	-	Schwartzbeck,
Alūksnes pils	"	-	Schlosshoff,
Babecka	"	-	Babetzky,
Ārena	"	-	Ahrenshoff,
Bejas	"	-	Beyenhoff oder Kerstenhoff,
Buchholca	"	-	Buchholtzhoff,
Hessena	"	-	Hessenhoff,
Ilzenes	"	-	Ilsen,
Jaunā	"	-	Neuhoff,
Kalna	"	-	Kalnemojse,
Korvas	"	-	Korwenhoff,
Kolberga	"	-	Goldbeckshoff,
Korneta	"	-	Schreibershoff,
Krāgaskalna	"	-	Kragenshff,
Laicenes	"	-	Laitzen,
Lāzberga	"	-	Fianden,
Lūša	"	-	Luxenhoff,
Nēķena	"	-	Noetgenshoff,
Opes	"	-	Hoppenhoff,
Repkalna	"	-	Reppkals ^s hoff,

Siliņa	muiža	-	Schillingshoff ,
Rēzaka	"	-	Resakshoff ,
Šlukuma	"	-	Schluckum ,
Zeltiņa	"	-	Seltingshoff ,
Ziemera	"	-	Semershoff .

Šīm muižām gan katrai par sevi arī ir zināmas sīkas augšzemnieku izloksnes īpatības, ar ko tās atšķiras, bet runājot par Alūksnes izloksnes ietekmi Glikā bībeles valodā, tās apzīmēšām par t. s. a l ū k s n i e š u izloksni, jo esmu atsevišķi konstatējis tikai varbūtēju Laicenes izloksnes iezīmi.

Lai radītu zināmu vielas sakārtojumu sistēmā un sniegtu noteiktāku pārskatu par Alūksnes izloksnes ietekmi bībeles valodā, esmu visu vielu sakārtojis trijās lielākās daļās.

Vispirms aplūkošu v o k ā l i s m u , tad k o n s o n a n t i s m u un beidzot l e k s i k u .

Bez tam, cik tas bija vajadzīgs, esmu minējis blakus Glikā tekstam arī citātus no Mancelļa un Firekera darbiem, lai varētu objektīvāki spriest par varbūtēju Glikā pievienošanos Mancelļa vai Firekera formām .

V O K Ā L I S M S .

Runājot par alūksniešu izloksni, jāsaprot, ka tā no rakstu valodas atšķiras sevišķi ar savu vokālismu . Katra patskaņa vietā/lielākā vai mazākā mērā/alūksniešu izloksnēs iestājas cits kāds patskanis vai divskanis. Gan arī citās izloksnēs zināmi rakstu valodas patskaņi izveidojas par tādiem pat patskaņiem kā alūksniešu izloksnē, bet tas notiek citos noteikumos .

Dažādas alūksniešu izloksnes patskaņu pārvērtības konstatēju arī Glikā bībeles tulkojumā un tādēļ jāsaprot, ka zināmu ietekmi/gan atsevišķos vārdos , gan veselā vārdu rindā/tomēr alūksnieši ar savu vokālismu ir Glikā atstājuši .

Alūksnes izloksnes iezīmes nav neapzinīgi ieviesušās Glikā tulkojumā, bet tās viņš mantojis no tautas, atrodoties ciešā sakarā ar saviem draudzes locekļiem .

ī > ei

Parādību, ka alūksniešos rakstu valodas " ī " vietā iestājas " ei ", varam novērot tikai sakņu zilbēs. /Vārdi, kas rakstu valodā sastopami ar " ī ", un kuņos arī Alūksnes izloksnē dzirdams " ī ", ir aizgūti no rakstu valodas tikai jaunākos laikos ./

Minēto ī>ei atradu arī Glika bībeles tulkojumā, Prav. A m o s a grām. VII, 13 /apgeibs/, kur lasām :

" Tai Deenā apgeibs tahs skaistas Jumpravas/
un tee Jaunekļi no Twihkschanas " /T. Sw. Gr.
397. 1pp. /.

Šeit gribu piezīmēt, ka minētai parādībai cita piemēra neatradu un tādēļ jāsecina, ka šī parādība /ī>ei /bībeles tulkojumā nav viscaur konsekventi izpaudusies, un ka tikai šai gadījumā Gliks uzrakstījis alūksniešu formu. Kaut arī šo formu Gliks būtu nejauši uzrakstījis, tomēr tā pietiekami apstiprina faktu, ka viņš ir arī pazinis turienes izloksni, kas viņam šad tad jaukusies ar rakstu valodu .

Firekeram forma " a p g i h b s ". Tā tad šai gadījumā Gliks nav sekojis Firekeram, bet uzrakstījis alūksniešu formu .

Alūksniešos "ē>ie" sakņu zīlībēs .
Šādu pārvēršanos arī Glik tulkojumā atradu, tikai
jāsaka, ka tā nav viscaur konsekventa un parādījusies
tikai viena vārda rakstībā :

" peedihgi, peedihgos " .

P i e m ē r a m :

I/P ā v i l a grām. Eves. VI, 10 :

"Wiss peedihgi /manni Brahļi/tohpeet spehcigi
eeksch ta Kunga/un eeksch tahs Warras wiņņa
Spehka " /388.1pp./,

2/P ē t e r ģ a Igr. visiēm, I, 20 :

"Kas gan papreeksch eeredzehts preeksch Dibbi-
naschanas tahs Pasauls/bet redzams tappis
schinnīs peedihgōs Laikōs juhsu dehl " /430.1pp./.

Ka šī " ē " pārvēršanās ir noteikti Alūksnes izloksnes
ietekme, apstiprina arī vēl tas, ka Mancelis un Firekers
šādu formu nelietā, bet lietā rakstu valodas formas.

Runājot tālāk par a pārvēršanos, ko arī esmu
konstatējis bībeles tulkojumā, jāsaka, ka alūksniešos

a > o

Šo parādību Glik tulkojumā konstatēju tikai

divos vārdos : "w o j , w o i" un " t o k "/taču/.
Vārdā "w o i " rakstu valodas "a" konsekventi mi-
jas ar "o" vai arī ar "u" .

Jautājamo partikulu Gliks rakstījis " w o i",
resp. "woi", retumis arī " w u j ",kādu gan alūk-
snieši vairāk lietā interjekcijas nozīmē,bet Gli-
kam arī jautājamā nozīmē .

P i e m ē r i ar " w o j " :

I/ I j a b a grām. I , 9:

"Tad atbildeja tas satans tam KUNGAM/un sacci-
ja:W o j tad Ijabs wēlti Deewu bihstahs?"
/965.lpp./,

2/ I j a b a grām. II,3 :

"W o j tu ne essi manu Kalpu wehrā liccis?"

3/ I j a b a grām. XXVII,9 :

" W o j tas STIPRAIS DEEWS wiņņa Peesaukscha-
nu klausihš/kad Behdas pahr wiņņu nahk ?"
/997.lpp./,

4/ I j a b a grām. XXXVIII,2I :

" W o j tu zinnaji/kuņģā Laikā tew bij pee-
dzimt/un cik daudz tew buhs Gaddi ?"/1014.lpp./,

5/ I j a b a grām.XXXIX,12 :

" W o j tu dohma/ka tas Weenradzis tew kal-

pohs/ w o j tas caur Nakti pee tawas Silles
paliks ?"/IOI5.1pp./,

6/ I j a b a grām.XXXIX,I6 :

" W o j to Pawju jauki Spahrni/no tewis/irr/
jeb tahs Koka= Dzehrwes un Struhsa Spalwas ?"
/IOI5.1pp./,

7/ I j a b a grām.XXXIX,30 :

" W o j tas Ehrglis us tawu Wahrdu tik augsti
skrien/ka tas sawu Ligzdu augsti darra ."
/IOI6.1pp./,

8/ I j a b a grām.XI,2 :

" W o j us tik daudz Wahrdeem ne buhs atbil-
deht?Bij tad tahdu Plukschki par taisnu
turreht?"

9/ D ā v i d a dz.grām.LXXVII,8 :

" W o j tad tas KUNGS muhschigi atstums/un
wairs schehligs ne buhs?"/IO90.1pp./,

IO/ Z ā l a m a n a sak.v.XXIII,5 :

" W o j tu liksi tawas Accis walbaht us to/
kas ne pastahw?jo tas teescham darrihs sew
Spahrnus/itt kā Ehrglis/kas prett Debbesi
skreen"/II90.1pp./,

II/ P ā v i l a grām.rom.IX,2I :

" W o j tad Pohdneekam newa Waļļas pahr to Mah-
lu/no schahs Pihtes padarriht/jeb weenu Trauku
Gohdam/un to ohtru negohdam? "/3I4.lpp./,

I2/ M a t e j a ev.XV,I7 :

" W o j juhs wehl ne nomannaht?"

I3/ M a r k u s a ev.XIV,I9 :

" W o j es tas esmu ?"- etc.etc.

P i e m ē r s a r " w o i " :

R u t t e s grām.I,II :

" Bet Naēmija saccija:Atgreezeetees/mannas Mei-
tas/kapehc buhtut juhs ar man gahjuschas?Woi
tad man wehl Dehli warretu mannās Meesās
buht/kas jums warretu par Wihreem buht?"/5I7.
lpp./

P i e m ē r i a r " w u j " :

I/ II M o z u s grām.IX,I7 :

" W u j tu wehl prett manneem ļaudim cellees/
ka tu tohs ne gribbi atlaist?"/I2I.lpp./

2/ II M o z u s grām.XIV,II :

" W u j ne bija Kappenes E g i p t e s
Zemmē?"

3/ S o g u grām.IX,I3 :

"Bet tas Wihna=Kohks saccija us teem: W u j
buhs man mannu Wihnu atstaht/ kas Deewus un
Cilwekus eepreecina/un no=eet/un lihgotees pa
Kohko wirsu?"/488.lpp./.-

A p s k a t o t vārdiņa/" w o j , w o i, w u j "/
" v a i " rakstību M a n c e ļ a un F i r e k e -
r a darbos,redzam,ka Mancelis tikai pāris gadījums
rakstījis " w o i " ,piemēram, " L E t t i s c h e
P O s t i l l ", I654.g.-

" W o i tad tu wāts tappis nhe dohma arri-
dzan pee Deewa Debbesihs nahkt?"

Firekera darbos saatopama rakstu valodas forma
" w a i ", piemēram,grāmatā : "L e t t i s c h e
G e i s t l i c h e L i e d e r Und C o l l e c -
t e n " ,I685.g.,nodaļā : Vom Jüngsten Tage und ewi-
gen Leben,dziesmā : "Es ist gewisslich an der Zeit.
C.F." 4.pantiņā :

"Ak wai↓ak wai!tam Cilwekam/Kas ļaunus Ceļus
gahjis/Tam Deewa Wahrda smehjejam/ - -"

Tā kā G l i k s lietājis to pašu formu,ko re-
tumis arī Mancelis,tad grūti pateikt,vai šis vār-

diņš rakstīts Alūksnes izloksnes ietekmē vien, vai jemts no Mancelļa. Vienalga, kā tas būtu, šī forma ir augšzemnieku dialekta forma, un arī Mancelis to pajēmis no augšzemnieku dialekta. Bet tā kā G l i k a bībelē sastopam šo " w o j , w o i " ļ o t i d a u d z /turpretī Mancelļa darbos ļ o t i m a z , jo Mancelis lietā tai vietā " a r r i g "/, tad jāsecina, ka Glika šādu rakstību pilnā mērā apstiprināja Alūksnes izloksne, un Gliks šo vārdu rakstījis Alūksnes izloksnē. .

Formu " W u j " arī Gliks rakstījis Alūksnes izloksnes ietekmē un par to nav ne mazāko šaubu , jo šādu formu Alūksnē lietā vēl tagad, un tā nav atrodamā nedz Mancelļa, nadz Firekera darbos .

Š e i t p a t m i n ē š u v ā r d i ņ u " t o k ", kurā Gliks arī rakstījis " o ", rakstu val. " a " vietā/rakstu val. forma " t a k ", resp. t a č u /. Šo piemēru atradu

T o b i j u s grām. III nod. IO. p.:

"Kad viņņa to dzirdeja/kļua ta ļoti noskummu-
si/tā/ka viņņa tik patti ne buhtu noschņaugusees :

T o k /saccija wiņņa:Es esmu manna Tehwa weeni-
ga Meita/kad es to darrischu/tad tas buhs wiņņam
par Kaunu/un es nowaddischu wiņņa sirmus Mattus
ar Behdahm Kappā "/64.1pp./.

Vai šo " t o k " Gliks rakstījis tikai
Alūksnes izloksnes ietekmēts,nevar droši pateikt,
jo arī K l e i n š m i t a pātaru grāmatā
/ " L a t t w e e s c h o P a t a r o = G r a h-
m a t a ", I672.g./ sastopam šādu pat formu -
" t o c k ".

Bet ja nu šo atsevišķo vārdu stādām pretī
pātaru grāmatas apjomam,tad atkal,savukārt,jāšau-
bas,vai Gliks šo vārdu varēja pamanīt/jo speciā-
li šo vārdu G.nebūs gan meklējis!/,kaut arī viņa
rīcībā būtu bijusi šī grāmata.Bez tam,alūksnieši
ļoti bieži ikdienas sarunās lietā šo vārdu arī
tagad,un tādēļ arī tais laikos Gliks to būs
n o t e i k t i dzirdējis no saviem draudzes
locekļiem un tādu uzrakstījis.

Šādu vārdu vairāk par vienu neatradu,tādēļ
arī jāsecina,ka Gliks to pašu uzrakstījis noteikti
alūksniešu izloksnē un nevis pēc Kleinšmita pa-
rauga .

uo > ū

Rakstu valodas "uo" vietā Gliks vārdā " t u o r n i s " lietājis "ū",daudzreiz arī aiz "u" neliekot "h".Šī atkal ir raksturīga A l ū k - s n e s izloksnes iezīme,kas Glika bībeles tulkojumā izpaudusies-gan tikai vienā vārdā.Firekers līdzīgos gadījumos rakstījis rakstu valodas formas, tā tad Gliks nav pieslējies Firekera rakstījuma, bet uzrakstījis a l ū k s n i e š u formu .

P i e m ē r a m :

I/ II L a i k u grām.XXVII,4 :

" Wiŋsch ustaisija arridzan Pilsahtus us to Kalnu Juhda/un Meschōs taisija wiŋsch Stiprumus un T u r ņ u s " /876.lpp./,

2/ N o e m i j u s grām.III,26 :

" Tad tee Netinim/kas Owelā dzihwoja/lihdz Uhdens=Wahrtim prett Rihta pussi/un prett to T u r n i /kas tur iszteepjahs"/924.lpp./,

3/ D ā v i d a dz.grām.XLVIII,I3 :

"Eita apkahrt Cianas/un metteetes apkahrt wiņņas/skatajīt wiņņas T u r ņ u s " /I063.lpp./,

4/ Z ā l a m a n a augstā dz.IV,4 :

"Taws Kaklis irr kā tas Dahwida T u h r n i s/
kas ustaisihts irr par Eerotschu Uhskahrschanu/
kur tuhkstoschas Preekschturramas Bruņņas ka-
ņņahs/wissado Bruņņas to Stipro"/I222.1pp./ ,

5/ Z ā l a m a n a augstā dz.VII,4 :

"Taws Kaklis irr kā weens T u r n i s no Ele-
wantu=Kauleem.Tawas Accis irr kā tee Dihķi Ez-
bonā pe tahm Wahrtim Battrabim.Taws Degguns irr
kā tas T u r n i s no Lihbanus/kas prett Da -
masku steepjahs"/I226.1pp./,

6/ L ū k a s a ev.XIII,4 :

"Jeb schķeetaht juhs/ka tee astonņ=padesmits/
us kuņņeem tas T u h r n i s eeksch Zihloas
kritte/un nositte tohs/irr nozeeguschi pahr wisseem
Cilwekiem/kas Jeruzalemē dzihwo?"/I50.1pp./,

7/ E z a j u s grām.II,15 :

" Un prett wisseem augsteem T u r ņ e e m/
un prett wisseem stipreem Muhņeem"/6.1pp./,

8/ E z a j u s grām.XXI,8 :

" - - Es stahwu uz to Wakts T u r n i !

9/ P r a v .M i k u s IV,8 :

"Un tu/ak tu T u r n i s Eder!tu Stiprums
tahs Cianas Meitas/pee tewim nahks/teeschan/ta
ma Waldischana nahks/ta Walstiba tahs Jeruzale-
mes Meitas"/408.lpp./ ,

IO/ E z a j u s grām.XXX,25., etc.etc.

Citādi šī vārda rakstība n a v i z s k a i d -
r o j a m a kā tikai ar alūksniešu vokālismu, un
piemēri no Vecās **D**erības to apstiprina .

P I E D Ē K Ļ U P A T S K A Ņ U Z U D U M S .

Sevišķi bagātīgi A l ū k s n e s izloksnes
ietekme Glika bībeles tulkojumā paradījusies pie-
dēkļu patskaņu zudumā.Sastopam vokāļu zudumus
gan substantīvos, gan participos, pie kam pēdējos
ļoti plašā apmērā.

i- skaņa zūd galotnē -is, ja no tam nerodas
neērti izrunājamas skaņu ~~kopas~~.Tā -ijo celmu
vienskaitļa nōminātīvā Gliks rakstījis :

T e k k u l s , U p p u r s :

I/ I M o z u s grām.IV,I4 :

"Raugi/ tu isdzenni man schodeen no Zemmes/
un no tawa Waiga buhs mann paslehptees/un es
buhshu T e k k u l s un B e h g l i s
wirs Zemmes/un tas notiks/ ka jeb kuřsch/kas
man atrohd/manni nokaus"/7.lpp./ ,

2/ III M o z u s grām.II,5 :

" Un ja taws U p p u r s weens Ehdams=
U p p u r s irr Pannā cepts/tad buhs tam no
neraudzeteem Kweeschu=Milteem ar Elji sajaukteem
buht "/I94.lpp./,

3/ III M o z u s grām.II,7 :

" Un ja taws U p p u r s weens ... "/I94.lpp./,

4/ III M o z u s grām.V,I2 :

" Tam bus to pee ta Preesteŗa nest/un tam
Preesteŗam buhs no ta sawu Sauju pillu par
wiņņa Peemineschanas=U p p u r i kampt/un to
eededzinaht us to Altari/par Ugguni tam
KUNGAM/tas irr weens Grehku=U p p u r s "/200./
20I.lpp./ ,

5/ III M o z u s grām.VII,9 :

"Un wiss Ehdams=U p p u r s /kas Ceplī cepts

tohp/ar wissu/kas us Resti taukschķehts/un
Pannā sataisihts irr/peederrehs tam Preesteram/
kas to uppurejs irr"/204.lpp./ ,

6/ I Mozus grām. IV,I2 :

" T e k k u l s un Behglis buhsi tu wirs
Zemmes" .

Salīdzinot Glika rakstību šai gadījumā ar
Firekera, konstatējam, ka F. rakstījis rakstu valodas
formas .Dzejas pantā gan arī Firekers, piemēram,
raksta " E ņ ģ e l s ", bet zemāk citētais pants
pierāda, ka šāda rakstība vajadzīga dzejā, lai būtu
noteikts pantmērs un ritms .

Piemērs no " L e t t i s c h e G e i s t -
l i c h e L i e d e r Und C o l l e c t e n ",
no nodaļas :Morgen=und Abend=Lied.C.F. Auf die
Stimme: HErr JEsu Christ wahr Mensch und GOTT ,
9.pants :

" Taws E ņ ģ e l s laid kahrt manni miht/
Tas spehĵ to Welnu prohĵam dziht.Ņemm manni
Nahwes=Stundiņā/Deews/tawā Debbes=Walstibā".

M a n c e l i s -iĵo celmu vienskaitļa nōminā-

tīvā rakstījis gan rakstu valodas formas/ar -i galotnē/, piemēram, grāmatā " L e t t i s c h V a d e m e c u m " - "Historia Passionis Domini Nostri Jesu Christi " lasām :

" Peteris atbildeja/vnd sacija vs winju : - - "
Tāpat tālāk :

"JEzus sacia vs to: Pattees/es sacku tōw/ Scho-
deen schinny nackty/ pirms tas Ghailis diwi reizas
dzedahss/tu mann tries reizas aisleexi,"

gan arī formas bez -i galotnē, piemēram,

" L e t t i s c h V a d e m e c u m " : Evangelia
vnd Episteln; Epistel am Sontage Quinquagesimae,
oder Esto mihi, I Corinth. 13, kur lasām :

" MIļi Brahļi, kad es ar Cillwāko vnd Engelo meh-
lems runnatu/vnd mann nhe buhtu ta mielestiba/tad
buhtu es kahds skanniegs Warrsch/jeb ka kahds
skanniegs S w a h r g u l l s ..."

vai arī sprediķu grāmatā :

" L a n g = g e w ũ n s c h t e L E t t i s c h e
P O s t i l l " , 1654 ., Evangelium am vierdten
Sontage nach Heil.drei Könige/Matth.8 : " Tas

Wehsch by ka kahds Weessuls/tas ghrude us to Laiwu/

kurr .tas Kungs JEzus by/ ... "

Tā kā M a n c e ļ a darbos arī sastopam augšzemnieku izloksnes formas/bez i- galotnē/, tad grūti secināt, ka Gliku šai gadījumā būtu ietekmējusi tikai A l ū k s n e s izloksne vien .

Gliks varēja būt rakstījis arī pēc Manceļa parauga, jo arī G.bez dialekta f.rakstījis rakstu val.formas.Alūksnes izloksne gan varēja Gl.izl.formu rakstību apstiprināt, jo Alūksnē visur un vienmēr lietā tikai tās formas, kuŗas Gliks rakstījis bībeles tulkosjumā./Tā tad šai gadījumā nevar runāt par kādu stingru alūksniešu ietekmi, bet gan par to, ka Gliks, strādājot Alūksnē, jaucis arī turienes formas tulkosjumā./

A l ū k s n e s i z l o k s n e s ietekme, t.i. i- skaņas zudums gala zilbēs Glika bībeles valodā izpaudies arī divdabju rakstībā .

Tā, piemēram, pagātnes darāmās kārtas divdabju formās:

runnajs, lassijs, darrijs, zinnajs, baudijs, etc.
zudis " i " aiz jotas .

" r u n n a j s " :

I/ I M o z u s grām.XXiii,16 :

" Un Ahbraams paklausija Ewronam/un eeswehre tam to Naudu/ka tas bij runnajs teem Etta Behrneem dzirdoht/tshetrsimts Sudraba Zihķeļus/kas Preccineeku Starpā teek "/39.1pp./,

2/ II M o z u s grām.XII,25 :

"Un kad juhs nahkseet us to Zemmi/ko tas KUNGS jums dewis irr/ittin ka wiņsch irr runnajs/tad buhs jums scho Deewa=Kalposchanu turreht"/127.1pp./,

3/ Z ī r a k a grām.LI,25 :

"Es esmu sawu Mutti atdarijs un runnajs/sadabbujeet to preeksch sewim bes Naudas "/157.1pp./,

4/ Stāsti no Z u z a n n a s un D a n i e ļ a 55:

"Tad saccija Danijels: Gann labbi/tu essi Mellus pahr tawu paschuGalwu runnajs/jo taggad tas Deewa - - "/293.1pp./,

5/ M a t e j a ev.II,17 :

" Tad irr peepildihts kļuis/ko tas Praweets Jeremias runnajs/saccidams: "/4.1pp./,

6/ I j a b a grām.XXXIX,38 :

" Es esmu weenkahrt runnajs/bet es ne atbildeschu
ohtru Reizi/es to ne gribbu wairs darriht"/IOI6./.

l a s s i j s :

7/ II M o z u s grām.XVI,18 :

"Bet kad tee ar to Gomeru mehroja/tad ne bija
tam pahri/kas daudz bij lassijs/un tam/kas maz bij
lassijs/ne truhke neneeka/ikweens bij lassijs/cik
tas warreja apchst "/I36.lpp./.

s a c c i j s :

8/ II M o z u s grām.XVIII,24 :

" Mohzus klausija sawa Tehwotscha Balksnei/un
darrija wissu/ko tas bij saccijs "/I40./I4I.lpp./,

9/ II k̄ ē n i ņ u grām.XVII,12 :

" Un tee bij teem Elka=Deeweem kalpojschi/no ka
tas KUNGS us teem bij saccijs:Jums to Leetu ne
buhs darriht"/747.lpp./.

z i n n a j s :

IO/ III Mozus grām.V,18 :

" - - netihschu darrijs/un pats ne bij zinnajs/
tad ta wiņņam taps peedohta "/20I.lpp./ .

i s p l i h t e j s :

II/ L ū k a s a ev.XV,I4 :

"Kad nu tas vissu sawu Mantu bij isplihtejs /
nahce leels Bads tannī Zemmē/un tam eesahce pee-
truhkt"/I55.1pp./.

d a r r i j s :

I2/ III M o z u s grām.V,I8 :

" - - netihschu darrijs/un pats ne bij ..."
/20I.1pp./,

I3/ II K ē n i ņ u grām.II,2I :

" Un wiņsch isgahje pee ta Uhdens Awoscha/un
mette tur Sahlu eekscha/un saccija:Tā sakka tas
KUNGS :Es esmu scho Uhdeni wesselu darrijs/no
tejenes ne nahks wairs Nahwe/neds Neaugliba"
/7I2.1pp./,

I4/ Prav.O b a d i j s 2 :

" Redz/es esmu tewi mazu darrijs starp teem Pa-
gaņeem/tu essi ļohti niccinahts"/399.1pp./ .

a t d a r r i j s :

I5/ Z ī r a k a gudr.grām.LI,25 :

" Es esmu sawu Mutti atdarrijs un runnajs/sada-
bbujeet to preeksch sewim bes Naudas"/I57.1pp./,
I6/ E s t e r e s grām.I0 :

" Jo tu essi darrijs to Debbesi un Zemmi/un wi-
ssas brihnišanas Leetas/kas appaksch Debbesim
irr"/285. 1pp./.

b a u d i j s :

I7/ I Z a m u e ļ a grām.XiV,29 :

" Tad saccija Jonatans : Mans Tehws irr to Zemm
sajaucis/raugajt jelle/ka mannas Accis irr skaid-
ras tappuschas/ka es maķķeniht no scha Meddus
esmu baudijs "/550.1pp./.

w a d d i j s :

I8/ " Tu essi caur tawu Schehlastibu schos ļaudis
waddijs/ - - " /I34.1pp./,

I9/ J a u n ā s d e r ī b a s priekšvārdā :

" - - Cilweki bijuschi/kuņķreem tas Swehts Gars/
ko teem bij rakstiht eedewis/tohs arri rakstoht
waldijis/utā eeksch wissas Pateesibas waddijs/
ka tee eeksch Mahcischanas ne warreja allotees!"

a t p e s t i j s :

20/ II M o z u s grām.XV,I3 :

" - - ko tu essi atpestijs/tu essi tohs caur
tawu Spehku waddijs us tawas Swehtibas Mahjas=
Weetu "/I34.1pp./ .

k a r ņ o j s :

21/ I ņ ē n i ņ u grām.XXII,46 :

" - - un ka wiņsch irr karņojs/tas wiss irr
rakstihts to ņehniņū no Juhda Laiku=Grahmatā "
/708.1pp./.

r a h d i j s :

22/ I j a b a grām.XXXVIII,I2 :

" - - essi tu Ausekļam sawu Weetu rahdijs?"
/1013.1pp./.

p a r a h d i j s :

23/ I ņ ē n i ņ u grām.XXII,46 :

" Un kas wehl no Josawata Leetahm atleek/un wiņņa
Spehks/ko wiņsch irr parahdijs/un ka wiņsch irr
- - "/708.1pp./ .

u p p u r e j s :

24/ I Laiku grām.XXII,24 :

" Bet tas ņehniņsch Dahwids saccija us Arnanu:
Ne/bet es gribbu preeksch to KUNGU ņemt/kas

tew peederr/ka es welti buhtu Dedzamo=Uppur̄us
uppurejs "/8II.1pp./ ,

25/ III M o z u s grām.VII,9 :

" Un wiss Ehdams=Uppurs/kas Ceplī cepts tohp/ar
wissu/kas us Resti taukschķehts/un Pannā satai-
sihts irr/ peederrehs tam Preesteram/kas to
uppurejs irr "/204.1pp./ .

i s r e d z e j s :

26/ N o e m i j .grām.I,9 :

" - - tomehr es tohs no turrenes salassischu/
un atweddischu uhs to Weetu/lo es esmu i s r e -
d z e j s /ka mans Wahrds tur mahjotu "/920.1pp./.

s a =a i c i n a j s :

27/ M a t e j a ev.II,4 :

" Un sa=aicinajs wissus Augstus Preester̄us un
Raksta=Mahcitajus starp teem ļaudim/isklaussija
wiņsch no teem: Kur Kristum bij dzimt?"/2.1pp./,

28/ M a t e j a ev.II,15 :

" - No Egiptes Zemmes esmu es sawu Dehlu aici-
najs /3.1pp./ .

p a w e h l e j s :

29/ Prav. J e r e m .XIII,6 :

" Tad pehc ilgu Laiku saccija tas KUNgs uhs
manni:Celees/eij pee ta Wratta/un ņemm to Johs-
tu no turrenes/ko es tew esmu pawehlejs tur
apslehpt/I3I.1pp./ ,

30/ I j a b a grām.XXXVIII,12 :

"Essi tu sawā Laikā Rihtam pawehlejs/essi tu
Ausekļam sawu Weetu rahdijs?"/1013.1pp./.

s k u b b i n a j s :

31/ Prav. J e r e m .LI,11 :

"- - tas KUNGS ir to Garru to Meederu Ņehni-
ņo skubbinajs/ jo wiņņa Apņemschana irr prett
Babeli/ka wiņsch to samaita/jo schi irr ta
KUNGA Atreepschana/ta Atreepschana wiņņa
Namma "/212.1pp./ .

a i s m u h r e j s :

32/ J e r e m .raudu dz.III,9 :

" Wiņsch irr manu Ceļļu aismuhrejs ar iscirs-
teem Akmiņeem - - " /225.1pp./ .

r a k s t i j s :

33/ Prav. E c e ķ i e l s XXXVIII,20 :

"Lai tad tee Galdi/us kurꝥem tu buhsi rakstijs/
tawā Rohkā irr preeksch wiꝥnu Accim "/307.1pp./.

s u h t i j s :

34/ Prav. C a k a r .IV,9 :

" Serubabela Rohkas irr scho Nammu dibbinajschi/
wiꝥna Rohkas to arri pabeigs/ka juhs sajuhtat/
ka manni tas KUNGS Cebaot pee jums irr suhtijs"
/433.1pp./ ,

35/ J u d ī t e s grām.XIV,5 :

" - - un wiꝥnu pee mums itt kā pee Nahwes
s u h t i j s " /25.1pp./ .

n i c c i n a j s :

36/ J u d ī t e s grām. XIV,5 :

" Bet pirms juhs to padarrat/tad aicinajeet
man Akioru to Ammoniteri/ka wiꝥsch redz un pa-
zihst to/kas Izraēlu niccinajs /- - "/25.1pp./.

p a h r l a u z i j s :

37/ Prav. M a l a k .II,I4 :

" Tad sakkat juhs:Kapehc?Tapehc ka tas KUNGS
irr weens Leecineeks bijis starp tewim/un starp
tai Seewai tawas Jaunibas/ar ko tu to Peeticcibu
p a h r l a u z i j s /kur wiꝥna tomehr tawa

Beedre/un tawa saderreta Seewa irraid"/449.lpp./,

38/ II M o z u s grām.XXXIV,I :

" Tad saccija tas KUNģs us Mohzu: Iscehrtees/
diwi Akmiņa Galdus/itt kū tohs pirmajus/tad rak-
stischu es us teem Galdeem tohs Wahrdus/kas us
teem pirmajeem Galdeem irr bijuschi/ko tu essi
salauzijs "/I75.lpp./ .

d a b b u j s :

39/ P ā v i l a Igrām. korint.VII,25 :

" Bet par tahm Jumprawahm ne irr man ta Kunga
Pawehleschana:bet es dohmu sawu Padohmu/ittin
ka es Apscheloschanu esmu dabbujs no ta Kun-
ga peeticcigam buht "/355.lpp./ .

g r i b b e i s :

40/ P ā v i l a grām.galat.IV,20 :

" Tomehr es buhtu gribbeis tagad pee jums klaht
buht/un sawu Balsi grohziht/jo es durstohs
pahr jums"/376.lpp./.

t u r r e j s :

4I/ P ā v i l a grām.filip.III,7 :

" Bet kurģas Leetas manni Augti bija/tahs esmu
es Kristus dehļ par Skahdu turrejs/393.lpp./ ,

42/ II P ā v i l a grām.Timot.IV ,7 :

" Es esmu to labbu Cihnischanu cihnijis/es esmu to Tecceschanu pabeidzis/es esmu to Ticcibu turrejs "/423.lpp./ , etc. etc.

M a n c e l i s pagātnes divdabjus rakstījis rakstu valodas formā,piemēram :

suhtiyis,schāloyis,attpestiyis u.t.t.

" L e t t i s c h V a d e m e c u m " , Historia von Zerstörung der Stadt Jerusalem Lettisch :

" Sesschus=tuhxtoschus Jaunus Wierus gir Wespasianus weenā reizā/ka sawus passchus muhschigus Wahrgus/suhtiyis to gharru schauru Zemm - -"

vai,turpat tālāk :

" Vnd kad wings tam papreeksch sluddenaya/tam by wehl Keizeram tapt/gir tas winju schāloyis " .

Arī sprediķu grāmatā : " L a n g =g e w ũ n - s c h t e L E t t i s c h e P O s t i l l " , g a b a - l ā : Evangelium am vierdten Sontage nach Heil. drei Kōnige /Matth.8/ l a s ā m :

" ...JEzus Christus no Kallnu noedams diwi

leelus Brienumus darrijis/ ",

turpat tālāk :

" No=eey/tōw noteek/ka tu ticcejis essi "

vai arī :

" ...Nhe biestees/aisto Es āssmu tōw attpestijis,"

tāpat :

" Scheitan sacka tas Ewangelists/ka tas Kungs
JEsus us saweem Mahcekļeem satcijis :0 juhs..."

etc.etc.

A p s k a t o t pagātnes aktīvā divdabja rakstību F i r e k e r a darbos,redzam,ka arī Firekers nav vis rakstījis augšzemnieku dialekta formas,bet gan rakstu valodas formas.Bet ja nu Firekera dziesmās sastopam participu formas arī bez -i- gala zilbē,tad tas tādēļ,ka dziesmās taču vajadzīgs pantmērs un noteikts ritms , un tādēļ F.arī rakstījis formas bez " Ī " skaņas gala zilbē .

P i e m ē r a m , " L e t t i s c h e
G e i s t l i c h e L i e d e r Und C o l l e c -
t e n " : Von GOTT will ich nicht lassen C.F. 9.

pantā lasām :

" Deews Tehws/kas manni raddijs/Deews Dehls

/kas atpestijs/Swehts Garrs/kas manni waddijs /
In swehtu padarrijs/ Stahw man jo=prohjam klaht,
Tew' es scheid gribbu slaweht/In tur preeksch te-
wim stahweht/Tew' allasch gohdinaht " , etc .

Tā tad vairāki desmiti citētu piemēru un
simtiem vēl necitētu pierāda G l i k a pieslie-
šanas pagātnes aktīvo divdabju rakstībā A l ū k-
s n e s izloksnei, kur viņa priekšteči, turpretī,
kā jau iepriekš illūstrēju ar piemēriem, lietāju-
ši r a k s u v a l o d a s f o r m a s . Bez
tam minētajās divdabju formās jotās priekšā
G l i k s nav apzīmējis arī vokāļu gaŗumu/-ejs
-ējis , -ijs -ījis /.Šī parādība vēl spilgtāk
apstiprina G l i k a piesliešanas a l ū k -
s n i e š u izrunai . -

B l a k u s i- skaņas z u d u m a m
p a g ā t n e s a k t ī v . p a r t i c i p o š
konstatēju arī u- skaņas z u d u m u aiz jo-
tas pagātnes dar.kārtas participos, sevišķi četr-

zilbīgās formās.Piemēram : d a r r i j s c h i ,
t a i s i j s c h i , e e n i h d e j s c h i ,
s u h t i j s c h i u.t.t.

d a r r j s c h i , t a i s i j s c h i :

I/ II M o z u s grām.XXXIII,31 :

" Tad atgreezahs Mohzus pee ta KUNGA/un sacci-
ja: Ak!schu ļaudis irr leelus Grehkus darrijschi/
un sew zelta Deewus taisijschi "/I73.lpp./ ,

2/ Prav.J o ë l s I,7 :

" Ta irr mannu Wihna=Kohku pohstā darrijsi /un
mannu Wihges-Kohku par Puttahm/wiņņa irr to mi-
zeht nomizejsi un apgahzusi/wiņņa Zarri irr
balti tappuschi "/382.lpp./ ,

3/ Z ā l a m a n a sak.vārdi-IV,16 :

" Jo tee eet gulleht pirms tee ļauna darrijschi/
un teem Meegs ne nahk/pirms tee kuņņam irr
Grehku padarrijschi "/II63.lpp./ ,

4/ I M o z u s grām.XLIX,23 :

"Tee Strehlneeki irr wiņņam Ruhktumu padarrij-
schi - - " /IOI.lpp./ .

e e n i h d e j s c h i :

5/ M a t e j a ev.V,I2 :

" Esseēt lihgsmi un droschi/jo juhso Alga irr
leela Debbesīs:jo tā tee eenihdejschi tohs
Praweeschus/kas preeksch jums bijuschi "/7.1pp./

d z e m d e j s c h a s :

6/ II M o z u s grām.I,I9 :

"Un tahs Behrnu=Saņehmejas saccija us Warau :
tadehļ/ka tahs Eebreeru Seewas ne irr/kā tahs
Egipteru Seewas/jo tahs irr ceetas pirms ta
Behrnu=Saņehmeja pee tahm nahk/tad tahs jaw
dzemdejschas "/105.1pp./ .

m e k l e j s c h i :

7/ II M o z u s grām.X,II :

" Ne/ne/eite juhs Wihri/un kalpojeet tam
KUNGAM/jo to essat arridzan meklejschi; Un tee
tappe isztumti no Waraus Accim nohst"/123.1pp./

i s d e l d e j s c h i , d z i h w o j s c h i :

8/ V M o z u s grām. II,23 :

" Un Kawtorim/kas no Kawtor isgahje/irr tohs
Awitus/kas eeksch Acorim dzihwoja lih dz Gacai
isdeldejschi/un winnu Weeta dzihwojschi"/349.

1pp./

s w e h t i j s c h e e s , s a p u l c e j s e e s :

9/ II L a i k u grām.XXX,3 :

" Jo taī ihstenā Laikā tee to ne warreja turreht/
tapehc ka tee Preesteri ne bij papillam swehtij-
schees /un tee ļaudis Jeruzalemē ne bij sapulcej-
sees⁺ /882.1pp./.

s a d e r r e j s c h e e s :

10/ II Z a m u e ļ a grām.XV,31 :

" Un Dahwidam tappe stahstihts un saccihts:Aki-
towels irr starp teem/kas ar Abzalomu saderrej-
schees/tad saccija Dahwids:KUNGS/darri jelle Aki-
toweļa Padohmu par Ģekķibu "/620.1pp./ .

s u h t i j s c h i :

11/ E z r u s grām.IV,18 :

" Ta Grahmata/ko juhs us man essat suhtijschi
irr skaidri mannā Preekschā lassita"/906.1pp./ .

k a l p o j s c h i :

12/ II Ķ ē n i ņ u grām.XVII,12 :

" Un tee bij teem Elka=Deeweem kalpojschi/no ka
tas KUNGS us teem bij saccijs:Jums to Leetu ne
buhs darriht" /747.1pp./ .

⁺ iespējams, ka te iespieduma kļūda!

t u r r e j s c h i :

I3/ II M a k a b .grām.XV,38 :

" Kad nu Nikanoṛa Leetahm tā bij isdewees/un
no teem Laikeem tee Ebreëṛi Pilsahtu turrejschi/
taḍ gribbu es arridzan mannu Grahmatu nobeigt"
/28I.1pp./ ,

I4/ P ā v i l a Igrām.tesal.II,5 :

" Jo mehs ne essam ne kaḍ mihkstu Mehli turrej-
schi/itt kā juhs zinnat/neds ar kahdu Eemeeslu
tahs Negusibas:Deews irr Leecineeks pahr to"
/403.1pp./ .

p a w e h l e j s i :

I5/ E z a j u s grām.XXXIV,16 :

" Mекlejeet ta KUNGA Grahmatā/un lassajt/ne-
weens no ta peetruhks/ir nei schis nei tas irr
atraits/jo /ta KUNGA/ Mutte irr to pawehlej̄si/
un wiṅṅa Garrs irr/kas tohs sapulcinahs"/53.LPP/

d o h m a j s i :

I6/ J e r e m .raudu dz.I,9 :

" Wiṅṅas Sahr̄ni peelihp pee wiṅṅas Wihlehm/ta
ne irr uhs sawu Gallu domahjsi/tapehc irr wi-
ṅṅa brihnischḱi nogahsta/ - -"/220.1pp./ .

a p m e l l e j s i :

I7/ J e r e m . r a u d u d z . V , I 0 :

" Muhsa Ahda irr apmellejsi kā Ceplī no tahda
breesmiga Badda " /229.lpp./ .

a p s u h d z e j s c h i :

I8/ P r a v . D a n i e l s VI, 24 :

"Wehl pawehleja tas Ķehniņsch/ka bij tohs Wih-
rus atwest/kas Danijelu bij apsuhdzejschi/ --"
/352.lpp./ .

d i b b i n a j s c h i :

I9/ P r a v . C a k a r . IV, 9 :

" Serubabela Rohkas irr schi Nammu dībbinajschi/
wiņņa Rohkas to arri pabeigs/ka juhs sajuhtat/
ka manni tas KUNGS Cebaot pee jums irr suhtijs"
/433.lpp./ .

n i c c i n a j s c h i :

20/ P ā v i l a grām.galat.IV, I4 :

" Un mannu Kahrdinaschanu/kas mannā Meesā/ne
essat juhs niccinajschi / - -"/376.lpp./ .

g r i b b e j s c h i :

21/ P ā v i l a Igrām. tesal.II, I8 :

" Tadehļ essam mehs gribbejschi pee jums nahkt/
es jo Pahwils//ween jeb ohtr kahrt/bet tas Sa-
tans irr muhs aiskawejis "/404.lpp./ .

t i c c e j s c h i :

22/ P ā v i l a II grām. tesal. II, 12 :

"Ka sohđiti tohp wissi/kas tai Pateesibai ne irr
ticcejschi/bet kam labba Patiksčana irr bijusi
pee tahs Netaisnibas" /410.1pp./ .

d z i r d e j s c h i :

23/ J ē k a b a grām. vis. V, II :

" Raugi/mehs teicam tohs Laimigus essam/kas pa-
ness/juhs essat to Paceesčanu Ijaba dzirdejschi
/ - -"/474.1pp./ ,

24/ M a t e j a ev. II, 9 :

" Tee nu to Ķehniņu dzirdejschi aisgahje: Un re-
dzi/ta Zwaigzne/ - -"/3.1pp./ .

r e d z e j s c h i :

25/ M a t e j a ev. II, 9 :

"- -ta Zwaigzne/ko tee Austruma Zemmē bij re-
dzejschi/gahje teem preeksča/kamehr ta nahce
un apstahjāhs wirsu pahr to Weezu/kur tas
Behrns bija "/3.1pp./ ,

26/ J ē k a b a grām. vis. V, II :

" - -un to Gallu ta Kunga redzejschi/ka tas
Kungs sirdsschehlīgs irr un weens Apschehlotajs"
/474.1pp./ ,

27/ Prav.E z a j u s VI,5 :

" - Jo mannas Accis irr to Kēhniņu to KUNGU Ce-
baot redzejschas "/II.1pp./,

28/ Māc.Z a l a m a n s I,16 :

" Es runnaju sawā Sirdī un sacciju:Raugi/es es-
mu augsts tappis/ un eeksch Gudribas pēņehmis
wairāk nekā wissi/kas preeksch mannim Jeruzalēmē
irr bijūschi/un manna Sirds irr daudz Gudribas
un Zinnaschanas irr redzejsi"/I204.1pp./ .

s a l a u z i j s i :

29/ II M o z u s grām.XV,6 :

" Ak KUNGS!tawa labba Rohka irr pagohdinata
caur Spehku/tawa labba Rohka/ak KUNGS!irr tohs
Eenaidnēekus salauzijsi "/I33.1pp./ .

g a i d i j s c h i :

30/ J a u n ā s der.priekšvārdā :

" Uz scho Apsohlischanu irr wisse Ticcigē no
Pasaules Eesahkuma gaidijschi / - -"

z i h m e j s c h i :

31/ J a u n ā s der.priekšvārdā :

" - -wispirms pee teem Uppureem/kas tā patt/
ka wissa Deewa=Kalposchana/wecca Testamenta

Laikā us Kristu zihmejschi/ --"

r a k s t i j s c h i :

32/ " - Kas scho Grahmatu rakstijschi/ne irr En-
geļi/bet Cilweki bijuschi/kuņēem tas Swehts
Gars/- -",

33/ " - - preecigu Wehsti tai Pasaulei usrakstijschi/
ka ta Paradizes Dahrzā dohta Apsohlišchana
peepildita/--" etc. etc.

Palīga darbības vārda " būt " formas Gliks
rakstījis rakstu valodas formā,ko redzam no ļo-
ti daudz piemēriem bībeles tekstā /Pāvila IIgr.
tesal.II,I2; Mateja ev.V,I2, etc./Šis tad nu
arī ir vienīgais vārds.Retumis sastapu darbības
vārdus arī rakstu valodas formā,bet šis skaits
ir ļoti mazs,salīdzinot to ar simtiem pārējo
formu,kuņās u- skaņa zudusi,resp.,kuņās Gliks
rakstījis A l ū k s n e s izloksnes ietekmē.

Še pat vēl jāpiezīmē,ka darbības vārdu/pag.
akt.partic./formas ,kuņās Gliks rakstījis rakstu
valodā,atradu tikai Jaunajā Derībā/tas arī sap-
rotams,jo,kamēr Gliks vēl nebija Alūksnē ne di-
vus gadus nodzīvojis,turienes izloksne viņa

bībeles valodu skārusi ļoti mazā mērā/,atskaitot pāris formas ,kuņas atradu arī Vecajā Derībā .

F i r e k e r s līdzīgos gadījumos lietājis gan rakstu valodas formas, gan arī formas bez u- skaņas, piemēram, F i l i p . I, 3.-II :

" - - to Schehlastibu dabbujuschi esseet " .
Dziesmās, turpretī: " pastahwejsi " , " ticejschi " .

Še nedrīkst piemirst vienu, ka dziesmās taču vajadzīgs pantmērs un ritms, un tādēļ arī tikai dziesmās Firekers rakstījis formas bez u- skaņas. Tādēļ var droši secināt, ka Firekers rakstījis ti- kai rakstu valodas formas .

Tālāk, apskatot M a n c e ļ a rakstību šais gadījumos, redzam, ka arī viņš rakstījis tikai rak- stu valodas formas. Piemēram :

" Lettisch Vade mecum "- Historia Passionis Domini Nostri Jesu Christi :

" Und to Patteicibu dzeessmu nodzeedayuschi/
ghaya JEzus arā/pehtc sawu Eeraddumu/par to Vppi
Kiedron " - , tāpat:

Lettische Evangelia und Episteln von Ostern
an biss auffs Advent : "- - Tee gir weenu Ghiem

tho Engeļo redzeyuschi /- " un tālāk :

" - - ka juhss nhe gribbaht titceht wissu to/ko
tee Proweetes satciyuschi gir ".

Sprediķu grāmatā " Lang=gewünschte Lettische
Postill ", 1654., - Evangelium am vierdten Sontage
nach Heil.drei Könige/Matth.8. :

" Mielī Draughi/isghajuschā Swehtdeenā Āssam
mehs dzirrdejuschi/ka - - ", un tālāk :

" Tas Willnas gir tha ghajuschi/ka ta Laiwa
gir ar Willneem ka klahtin apklahta ",

vai arī- Epistel am sechsten Sontage nach der
Erscheinung Christi/2.Petr.I. :

Mielī Brahļi/mehss nhe Āssam vs tahm ghuddrahm
passakahm dāwuschees/kad mehss jums pa=satcijuschi
Āssam - -/bet passchi Āssam winja Ghohdu redze-
yuschi/kad Wings no Deewu - -" etc. etc.

Manceļa un Firekera rakstība šai gadījumā
ļoti spilgti pierāda G l i k a pieslēšanos
A l ū k s n e s i z l o k s n e i , jo Gliks
visas minētās formas/atskaitot dažas/rakstījis
bez u- skaņas. Visplašāki šāds rakstījums parādās
Vecajā Derībā un arī Apokrifos, kuŗus Gliks

tulkoja, kad Alūksnē bija nodzīvojis jau vairākus gadus, un kad Alūksne viņā jau varēja atstāt zināmu ietekmi .

Šis u- skaņas zudums pagātnes akt. divdabjos - blakus i- skaņas zudumam pagātnes akt. participos - ir viena no tām parādībām , kas Glīka bībeles tulkojumu ietekmē jusi visai dziļi .

X X X

T ā p a t k ā i- skaņas z u d u m u ,
arī i e s p r a u s t u i- skaņu bagātīgi sa-
stapu G l i k a bībeles tulkojumā .

i- skaņu Gliks, tāpat kā alūksnieši, iesprau-
dis o- celmu vienskaitļa nōminātīva formās, ja
rodas grūti izrunājama skaņu kopa .

Piemēram, s u b s t a n t ī v o s :
p u t n i s , a u d e k l i s , k a k l i s un
arī a d j e k t ī v o s :

g u d d r i s , n i k n i s , e t c . e t c .

P u t n i s :

1/ I j a b a grām. XXVIII, 7 :

" Ne kahds Putnis irr scho Ceļļu atzinnis/un
ne kahda Wannaga Acc irr to redzejsi "/998.1pp./,

2/ D ā v i d a dz. grām. CII, 8 :

" Es esmu nomohdā/un tāpatt kā weentulis Put-
nis us Juntu " /III4.1pp./ ,

3/ Z ā l a m a n a sak. vārdi VI, 5 :

" Isglahbees kā Stirna no/Meddineeka/Rohkas/
un ka Putnis no Putnineeka Rohkas"/II65.1pp./,

4/ Prav. A m o s III,5 :

" Arrig weens Putnis eekriht Walgā pee Zemmes/
kur Walga preeksch wiņņa newa?Arrig tas Walgs
tohp no Zemmes uhscelts/ar ko neneeka irr guhs-
tihts ?" /390.1pp./

5/ A u d e k l i s :

Z ā l a m a n a sak. v.XXXI,22 :

" Wiņņa darra sew Gardines/dahrgs Audeklis un
Purpuris irr wiņņas Apgehrbs " /I203.1pp./ .

K a k l i s :

6/ Z ā l a m a n a augst.dz.IV,4 :

" TawsKaklis irr kā sarkans Auklis/un tawa
Walloda irr mihliga.Tawi Waigi irr ka tee Tschau-
maļi pee weena Granata=Ahboļa starp tawahm Bi-
zehm " /I222.1pp./ ,

7/ Z ā l a m a n a augstā dz.VII,4 :

" Taws Kaklis irr kā weens Turnis no Elewantu-
Kauleem.Tawas Accis irr kā tee Dihķi Ezbonā
pee tahm Wahrtim Battribim.Taws Degguns irr kā
tas Turnis no Lihbanus/kas prett Damasku steep-
jahs " /I226.1pp./ .

I e s p r a u s t a i- skaņa adjektivos .

g u d r i s :

I/ P ā v i l a I grām.korint.III,10 :

" Pehc to Deewa Schehlastibu/kas man dohta irr/
esmu es ka weens gudris Remesis to Dibbeni
liccis/un weens citts paceļļ to Ehku us to:
bet ikweenam buhs peeraudzih/ka wiņsch to Ehku
uhsceļļ "/330.1pp./ .

n i k n i s :

2/ P ā v i l a grām eves.V,16 :

" Ņemmeet wehrā to Laiku/jo tas Laiks irr nik-
nis " /387.1pp./ .

T a i s n i s :

3/ P ē t e ņ a grām.visiem III,18 :

" Jo arridzan Kristus irr weenkahrt par teem
Grehkeem ceetis/ Taisnis par Netaisneem/ka
wiņsch muhs Deewam peewestu/kas gann irr nonah-
wehts Meesā/bet dzihws darrihts Garrā "/433.1pp./
etc. etc.

F i r e k e r s šos o- celma vārdus

lasa vienzilbīgi, nekur neiespraužot i- skaņu .
Piemēram, dziesmā : " AK! taisnajs Deews " -/Zur
Zeit der Pestilentz. O! frommer und getreuer Gott.
C.F. Im Thon : Wenn mein Stündlein verhandern
ist./ 2. pantiņā lasām :

" Tu essi taisns/muhs sohdidams/Kas warr
pahr tewi suhdzeht? Tas noteek muhsu Grehku
dehļ/Ka mehs tik peepesch mirstam : Ja/muh-
sa nikna Dzihwoschann'/Ta tewi speesch/ka
tu pehc mums Ar Nahwes=Bultahm schaudi ",
vai arī :

" kā tas gudrs, stiprs in bagahts ",
tāpat :

" To war Welns, kas nikns in melns ", etc .
No minētajiem piemēriem redzam, ka G l i k s
nav pieslējies F i r e k e r a rakstībai .

A p s k a t o . t M a n c e ļ a darbus, atra-
du tajos o- celma vārdu rakstībā iespraustu i-
skaņu vienskaitļa nōminātīva formā, tāpat kā GLI-
KA bībelē, piemēram :

" Tanny laikā by weens auxtc Kungs/labbe
mahciyees/guddris vnd prahtiegs / - -" /"Lettisch

Vade mecum "/ .

g u d d r i s :

" PRAhtiex Dāhls gir sawa Tāwa preex/bett
weens nhe guddris Dāhls gir sawas Mahtes bāhdas"
/I gab./ ,

" Kas wassarā krah/tass gir ghudris/bett kass
Pļauyama=Laikā ghull/tass tohp Kaunā"/5.gab ./,

" Kass no sirrtc ghuddris gir/vhsjāmm tohss
Bausslus/bett kam Jegka Mutte gir/tohp kulltc "
/8.gab./. Šie gabali no :

" Die Sprüche Zalomonis in die Lettische Spra-
che gebracht/ Durch G E O R G I U M M A N C E -
L I U M , Semgall : ", etc. etc.

T a i s s n i s :

" Tass Taissnis sawu Manntu jāmmahss par vsturre-
schannu/bett tass Bessdeewiex jāmmahss sawu Ra -
schu par grāhkeems "/Die Sprüche Zalomonis" I6.
gab. /,

" - - bett tass Taissnis palleek muhschige "/25.
gab ./ ,

" Tass Taissnis muhscham nhe tohp apghreezis /

bett tee Bessdeewighi nhe pallix Zemneh "/Die
Sprüche Zalomonis..." 30.gab./ ,

" eben/gleich/taissnis/ liedzāns "/ " LETTUS
Das ist Wortbuch..." I638.g./.

n i c k n i s :

" bözer Engel/nicknis Enghels "/ L E T T U S
Das ist Wortbuch /..." I638.g. / .

Minētie piemēri no Manceļa darbiem rāda, ka
Gliks varēja šai o- celma vienskaitļa nōm.formu
rakstībā pievienoties arī Manceļa rakstībai.Un tā
nu par Alūksnes izloksnes ietekmi vien runāt še
nevarētu, jo arī Manceļa darbus Gliks varēja kon-
sultēt un šādu formu iegaumēt.Bet no otras puses,
zinot,ka Glika bībeles valoda gandrīz visa bāze-
jas tikai uz Firekera valodas,grūti,pat neiespē-
jami izskaidrot Glika atkāpšanos no Firekera
Mancelim par labu.

Tā šai konkrētā gadījumā gribu secināt/ar var-
būtību!/,ka Gliks drīzāk rakstījis šīs formas
Alūksnes izloksnes ietekmē nekā Manceļa,jo Alūksnē
Gliks šīs formas /bez i- galotnē/dzirdēja dien

dienā tautā , un tās tad nu pilnā mērā a p s t i p-
r i n ā j a a r ī t ā d u G L I K A r a k -
s t ī b u .

Tālāk , r u n ā j o t p a r
k o n s o n a n t i s m u , gribu
minēt arī dažādu līdzskaņu pārmaiņas un savie-
nojumus, kādus arī G l i k a bībeles tulkojumā
sastapu, un kas rakstīti A l ū k s n e s izlok-
snes ietekmē .

Jo dziļi Glikas bībeles valodu ietekmējusi
progresīvā līdzskaņu a s i m i l ā c i j a
/ plaši pazīstama alūksniešu valodas īpatība / ,
piemēram ,

ln > ll

tais vārdos, kur savienojumā ar " l " intonācija
krītoša/ Nominatīvā dzirdams arī viens " l " Alūk-
snē; arī šādu piemēru es atradu tulkojumā/ .

Minētā asimilācija Glikas bībeles valodā
izpaudusies s u b s t a n t ī v u , a d j e k t ī v u ,
a d v e r b u un v e r b u rakstībā .

Piemēram /s u b s t a n t ī v o s "ln > ll" /

W i l l u :

I/ II Ḳ ē n i ḡ u grām. III,4 :

" Un Meezum tam Moabiteru Ḳehniḡam bija daudz
Lohpu/un dewe tam Izraēla Ḳehniḡam par Mesleem
simts tuhkstoschus Jehrus/un simts tuhkstoschus
Aunus ar to Willu " /712.1pp./ ,

2/ E z a j u s grām.LI,8 :

" Jo Kustoḡi tohs ehdihs ka kahdu Drehbi/un Koh-
das apehdihs tohs kā Willu/bet manna Taisniba
buhs muhschiga/un manna Pestischana us Cilschu
Ciltim " /82.1pp./ ,

3/ Prav. E c e ḡ i e l s XXXIV,3 :

" Juhs ehdat tohs Taukus/un apgehrbjatees ar
tahs Willas/juhs kaujat to baḡḡrotu/bet tahs
Awis juhs ne gannat " /299.1pp./ ,

4/ Prav. O z e j u s II,5 :

" Jo wiḡḡo Mahte dzenn Maucibu/kas tohs irr
nessusi/turrahs negohdigi/jo sakka :Es dzih-
schohssaweem Drauguḡeem pakkaḡ/kas man mannu
Maizi/mannu Uhdēni/mannu Willu/un mannus Linnus/
mannu Elḡji/un mannu Dzehreenu dohd"/368.1pp./ ,

5/ T o b i j u s grām.II,11 :

" Bet manna Seewa Anna wehrpe Willu Wehrpeju=
Nammōs/un suhtija sawu Darbu teem Kungeem "
/62.1pp./,

6/ J ā ņ a parād.grām.I,14 :

" Un wiņņa Galwa un Matti bija balti/itt kā balta
Willa/it kā Sneegs : un wiņņa Accis bija it ka
Ugguns Leesma " /477.1pp./ .

Arī vārdu valnis " Gliks pat raksta,piem,
vienskaitļa akūzātīvā " W a l l i ", - II Ņ ē-
n i ņ u grām.XIX,32 :

7/ " Tapehc tā sakka tas KUNGS no ta Ņehniņa no
Assirijas: Wiņsch schaī Pilsahtā ne nahks /
irr eeksch tahs ne weenu Bultu schaus/un ne kah-
das preekschturramas Bruņņas tur preekscha
nahks/un ne kahdu Walli prett to uzmettihs "
/755.1pp./ .

W e l l a :

8/ Z ā l a m a n a guḍr.grām.II,24 :

" Bet caur ta Wella Skaudibu irr ta Mahwe Pasau-
lē nahkusi/un kas no wiņņa Daļļas irr/tas us to
dohdahs "/32.1pp./ ,

9/ B a r u k a grām.IV,7 :

" Jo juhs essat sawu Darritaju kaitinajschi/
uppuredami teem Welleem un ne Deewam"/I64.1pp./

I0/ B a r u k a grām.IV,35 :

" Jo Ugguns pahr wiņņu nahks no ta Muhschiga
daudz Deenas/un taps no Welleem eedzihwohts
ilgu laiku "/I66.1pp./ ,

II/ M a t e j a ev.IV,1 :

" Tad tappe JEzus no tha/Swehta/Garra Tuksne-
sī aiswezts/ka tas no ⁺Wella kahrđinahts taptu"
/5.1pp./ ,

I2/ M a t e j a ev. IV,5 :

" Tad wedde to tas Wells ar sewim eeksch to
swehtu Pilsatu/un cehle to patt Deewa Namma
Jumta= ⁺Gallā " /6.1pp./ ,

I3/ L ū k a s a ev. IV ,2 :

" Tur tappe wiņsch tschetrdesmits Deenas kahr-
đinahts no ta Wella:un ne baudija tannīs Dee-
nās neneeka/un kad tahs bija pabeigtas/tad --"
/ I20.1pp./ ,

I4/ J ū d a s grām.visiem :

" Bet Miķķelis tas leels Engēlis/ka tas ar to

Wellu bahrahs/un darrijahs pahr to Meesu Moh-
zus/ne drihsteja kahdu Teesu tahs Zaimoschanas
pretti to nest/bet saccija:lai tas Kungs tew
apsohda "/475.lpp./ ,

I5/ J a u n ā s D e r ī b a s priekšvārdā :

" - - caur weenu Widdutaju un Pestitaju atkal
bija ispestiteem/un **tai** wiltigai Wella Walsti-
bai un Warrai isphostitai tapt " -

t ā l ā k :

" - - tas irr tam Wellam toGalwu samiht/tas irr
/winnam sawu Warru paņemt/ - - " etc. etc .

M a n c e l i s savos darbos augšzem-
nieku dialekta formu/Wells/rakstījis reti, lielāko
tiesu tikai rakstu valodas formu. Augšzemnieku iz-
loksnes formu atradu, piemēram, dziesmas : " WEnam
Deewam eekschan Auxtibass gir Ghods " - Allein
Gott in der H^oh zey Ehr /Dziesmu grāmatā: " Lett-
ische Geistliche Lieder Und Collecten..." /4. pan-
tā :

" O swātais Gharrs tu auxte Dahwahns/Tu wisso
swehtigs Eepreecenatays :/: Par Wālla Wallstibu

joprojam passargi/ " .

Turpretī rakstu valodas formas atrodamas uz katra soļa, piemēram, sprediķu grāmatā " Lang-ge-wünschte L^ettische P^ostill " ,

Evangelium am vierdten Zontage nach Heil.drei K^onige/Matth.8. :

" - - Tahs Willnas tawā Sirrdy remmdehsees/
kad tas W^ellns tawā Sirrdy tawo Ghr^eko - - "

turpat tālāk :

" - und satcies : W^ellns/turri Mutt/essi kluss:
Es/ - - " ,

tāpat arī :

" Irr pats W^ellns to darra/ko Deews winjam pa-wehl/ghribbi tu tad wehl slimmahks buht/nhe ka tas neschkiests Gharrs " . -

Tāpat arī F i r e k e r s šo vārdu /velns/ izloksnes formā lietājis ļoti maz ,piemēram,dziesmā : " DEews Swehtajs Gars/nahc pee mums klaht "- Komm Gott Schöpffer Heil.Geist , 5.pan-tā :

" Ta Wella Wiltu no mums treec/To Deewa Mee-

ru Sirdī leec..."

Tāpat dziesmas : " GOhds Deewam ween ar Pa-
teikschan' " - Allein GOTT in der Höh zey Ehr.

C.F.,4.pantā :

" Ak Swehtajs Garrs/kas Preeka dohs/Tahs Beh-
das no mums greezdams/No Wella Wiltus glabba
tohs/Ko Kristus pestijs/ceezdams " .

Arī dziesmas : " DEews muhsu Tehws eeksch
Debbesim " - Vater unzer im Himmelreich.C.F.,

3.pantā :

" - - Prett Wella gribbi pahrstahweht/Muhs
tawus ļaudis usturreht " ,

t u r p r e t ī rakstu valodas forma sastopama
visās citās F i r e k e r a dziesmās,piemēram,

" RAug/Debbes Pulks no Enģeļeem " - Vom Himmel
kam der Engel=Schaar .C.F. 4.pantā :

1/ " Ko warr jums kaiteht Welns jeb Nahw/Deews
juhsu Paligs/pee jums stahw..."

2/ " KRistus augscham dohdahs " - CHrist ist er-
standen/von des Todes=Banden.C.F.,4.pantā :

" ...In to Welnu saspahrdijs;Tohp nu slawehts
Debbesīs " ,

- 3/ " Ak!Swehtajs Gars/mehs luhdzamees " - Nun bitten wir den Heil.Geist.C.F.,4.pantā :
" - - Kad muhs tas Welns gribb apsuhdzeht. Kungs essi schehligs!"
- 4/ " No Deew' es ne atkahpschohs " - Von GOTT will ich nicht lassen.C.F., 7.pantā :
" - - Meh's Deewa Behrni buhsim/In pasargati kļuhsim No Welna Wiltibas " ,
- 5/ " JEZU/kas dohd Preeku " - " JEZU/meine Freude/meines Hertcens Weyde .C.F.,3.pantā :
" Welns gribb Behdas darriht/Nahwe wissai pariht; "
- 6/ " DEews Kungs irr muhsa stippra Pils " - Ein fester Burg ist unzer GOTT.C.F., 3.pantā :
" Laid buhtu to Welnu gann tik daudz/Kas muhs schķeet wissai pariht..."
b e z m i n ē t a j ā m v ē l š ā d ā s d z i e s -
m ā s :
- 7/ " SCHis teescham irr tas pehdigs Laiks " -
.Es ist gewisslich an der Zeit.C.F.,5.pantā.
- 8/ " KAd es no Rihta peeceļļohs " - HErr JEsu

- Christ wahr Mensch und Gott. 9.pantā .,
9/ AK!Tehws!taws nabbags Behrniņsch nahk " -
Ach Vater!ich dein armes Kind. 6.pantā .,
10/ " TU skaidrajs Gaischums/ Jezus Krist " -
Christ der du bist der helle Tag.C.F., 6.pantā
11/ " PAleec pee mums/Kungs Jezus Krist "-Im
Thon : Wenn wir in höchsten Nöhten zeyn.C.F.
3.pantā.,
12/ " GOhds tew saccihts/Deewiņ dahrgajs " - Ich
danke dir GOTT von Hertcen.C.F. 1.un 5.pantā.
etc. etc.

Tā tad M a n c e ļ a un F i r e k e r a
darbi liecina,ka minētie vīri rakstījuši rakstu
valodas formas / M.: Wāllns , F.: Welns /,un ti-
kai retos gadījumos izloksnes formas / M.:Wālla,
F.: Wella / .

G l i k a rakstība rāda pavisam pretējū
ainu,proti,ka Glika bībeles tekstā neatrodam raks-
tu valodas formas,bet viscaur sastopam tikai
Alūksnes izloksnes formas.Vēl raksturīgs tas ap-
stākļis,ka līdz ar Jaunās Derības tulkojumā sā-

kumu jau Gliks sācis lietāt Alūksnes /augšzemnieku / izloksnes formu un turpinājis arī tālāk šīs formas rakstību.

Te jājautā, kā tas varēja būt iespējams, jo Gliks taču Alūksnē bija tikko ienācis, kad turpināja iesākto Jaunās Derības tulkojumu? Taču neviena cilvēka valodu atsevišķa izloksne nevar tik īsā laikā visai manāmi ietekmēt!

Atbildot uz minēto jautājumu, jāsaka, ka pirmoreizi ar izloksnes formu Gliks varēja iepazīties M a n c e ļ a vai F i r e k e r a darbos, un, pārnākot uz Alūksni, Alūksnē ar savu k o n s o - n a n t i, s m u apstiprināja šīs formas lietāšanu, un tādēļ arī Gliks jau no Jaunās Derības sākuma lietājis turienes formu /piemēram, Wella /.

Arī a d j e k t ī v o s ln>ll :

piemēram :

w i l l a i n u :

V M o z u s grām . XXII , ll :

" Tew ne buhs ne kahdas Drehbes no kohpa sajak-
teem Audeem/willainu un Linnu apwilkt"/389.lpp./.

Šo adjektīvu lietā gandrīz visi mūsu zemes
novadi, tāpat arī substantīvu " villaine " .

Tādēļ šo formu arī rakstu valoda akceptē-
jusi, jo tautas mutē šis vārds pilnīgi ieviesies;
arī Gliks to varēja dzirdēt ne tikai Alūksnē vien,
bet arī citos novados.

Mancelis vārdnīcā " L e t t u s " arī min
šo formu : " Deckbett/wie vnsere Bawren haben/
Sakscha/ Willane " .

 m e l l a j s :

V M o z u s grām.XIV , 13 :

" Tas Ehrglis/tas sarkandzeltenajs Ehrglis/un
tas mellajs Ehrglis/ta Wahrne/ta Lihja/un tas
Kihrlis pehc sawas Tautas " /376.lpp./ ,

I M o z u s grām. XXX, 32 :

" - atschķirschu- - lahsaiņus Lohpus/un wissus
mellus Lohpus starp teem Jehreem/un wissus
lahsaiņus/un raibus/starp tahm Kazahm/un tas buhs

man par Algu "/58.lpp./ ,

I M o z u s grām.XXX,40 :

" - - / un likke tahm skattitees us tahm eeraibahm
un mellahm starp Lahbana Awim/ - - "/59.lpp./
etc. etc.

F i r e k e r s šai gadījumā lietā rakstu
valodas formu, piemēram, dziesmā šādi vārdi :

" To war welns/Kas nikns in melns " .

M a n c e l i s , par sodu brie smām runā-
dams, Postillas II iesp. III,I7 saka :

" - - nomaitatam tapt/kad mehs/sacku es/redzam
tahdu cilwāku iswāddam/tad nomannam mehs/ka
tas māl^ena=māl^enumā nobahlejis no leelas Isbai-
les " .

Arī M a n c e l i s lietājis rakstu valo-
das formu.

G l i k s šo vārdu lietājis a l ū k s n i e-
š u i e t e k m ē , ko apstiprina arī šo for-
mu rakstība V e c a j ā D e r ī b ā / Veco
Derību Gliks tulkoja, kad Alūksnē bija nodzīvojis

jau vairākus gadus !/ . -

p i l l u :

I/ I M o z u s grām. XXIII, 9 :

" Ka tas man dohd sawu diwkahrtigu Bedri/kas
tam sawa Tihruma Gallā irr/tam buhs man to par
pillu Naudu doht/par weenu ihpaschu Kappu juh-
so Widdu " /39.lpp./ ,

2/ II M o z u s grām.IX,8 :

" Tad saccija tas KUNGS us Mohzu un Aaronu :
Nemmeet juhs pillas Rohkas ar Pelneem no Krahs-
na/un laid Mohzus tohs prett Debbesu bahrsta
Waraüm redzoht " /120.lpp./ ,

3/ II M o z u s grām. XVI , 33 :

" Un Mohzus saccija us Aaraonu : nemm weenu
Kausu/un leec eeksch ta weenu pillu Gomeru no
ta Mann/un noleec to preesch ta KUNGA Waiga/
par Glabbaschanu preesch juhseem Behrnu Behr-
neem " /137.lpp./ ,

4/ III M o z u s grām.II,2 :

" - - tad buhs tam pillu Sauju no teem Kwee-

schu=Milteem/ - - " /194.lpp./ ,

5/ III M o z u s grām. V , I2 :

" Tam buhs to pee ta Preesteręa nest/un tam
Preesteręam buhs no ta sawu Sauju pillu par
wiņņa Peeminneschanas=Uppuri kampt/un to eede-
dzinaht us to Altari/par Ugguni tam KUNGAM/tas
irr weens Grehku=Uppurs " /200./201.lpp./ ,

6/ III M o z u s grām. XVI , I2 :

" - Traukū pillu ar dedzāmahm Ohglehm - - /un
sawas Saujas pillas ar Kwehpja=Zahlehm..." /228.
lpp./ ,

7/ II Ķ ē n i ņ u grām. IX, 24 :

" Bet Jeūs uswilke to Stohpu ar pillu Rohku/un
schahwe Joranu starp wiņņa Rohkahm/ka ta Bulta
caur wiņņa Sirdi iszkrehje/un tas nolaidahs
eeksch saweem Ratteem /729.lpp./ ,

8/ II Ķ ē n i ņ u grām. XXI , I6 :

" Wehl islehje Manassus arridzan nenozeedzigu
Assini ļohti daudz/teekams Jeruzaleme no weena
Galla lihđz ohtram pilla tappe : - - " /759.lpp./

9/ I Laiku grām. XXII, 24 :

" Bet tas Ķehniņsch Dahwids saccija us Arnanu :

Ne/bet es gribbu to par pillu Naudu pirkt/ jo
jo es negribbu preeksch to KUNGU ņemt/kas tew
peederr/ka es welti buhtu Dedzamo=Uppuŕus
uppurejs "/811.1pp./ ,

I0/ I j a b a grām.XX,11 :

" Wiņņa Kauli buhs pilli no wiņņa apslehptem
/Grehkeem//un apgulsees ar wiņņu Pihschlōs "
/ 989.1pp. / ,

11/ I j a b a grām. XXI,23 :

" Sschis nomirst ar pillu spehku/wissaschķi ar
Meeru/un labbi klahdamees " /991.1pp./ ,

I2/ P r a v . E z a j u s VI,4 :

" Tā ka tee Palodi to Stenderu kustinajahs no
to Sauceju Balsim/un tas Nams tappe pils Duh-
mu " / 11.1pp. / - šeit forma ar vienu L ,se-
višķi raksturīga alūksniešos .

R e t u m i s šo vārdu / pilla / sastapu
arī J a u n a j ā D e r ī b ā ,piemēram :

M a r k u s a ev. VI , 43 :

" Un salassija no tahm Druskahm diwipadesmits
pillus Kurwjus / un no tahm Ziwiw"/82.1pp./,

arī :

L ū k a s a ev. IV , 28 :

" Un tee wissi tappe pilli Dusmibas Baznicā/
scho dzirdedami " /I2I.lpp./ .

Tāpat J.Derībā atradu arī rakstu valodas
formu , piemēram ,

J ā ņ a ev. XXI , 11 :

" Sihmanis Pehteris isbridde/un iswilke to Tihk-
lu Mallā pilnu ar leelahm Ziwiim/ pusohtrā simts
un trihs : un jepschu to tik daudz bija/tomehr
tas Tihkls ne saplihse " /231.lpp./, etc .

M a n c e l i s savos darbos ļoti reti
lietājis izloksnes formu, vairāk tikai rakstu
valodas formu .

/ Piemēri :

1/ izl.f.: " - - kattrā weena Zemme bij
pilla ļauscho/isspohstiya wis caur
caurim..." / " L.Vade mecum " - Histo-
ria von der Zerst^eörung der Statt Jeru-
zalem Lettisch " ,

2/ rakstu val.f.:

" O kaunejees/tu Cillwāhks/Deews gir tōw
pillnu Prahtu dehwis/und tu nhe ghribbi to
darriet/ko Wings tōw pawehl " - " L.Lettische
POstill " : Evangelium am vierdten Zotage
nach Heil.drei Könige / Matth. 8 / .

F i r e k e r s līdzīgos gadījums lie-
tājis rakstu valodas formu : p i l n s .

Piemēram,dziesmā :

" Ka spohzchi spihd mans JEZULIŅSCH "- Wie
schön leuchtet der Morgen-Stern.C.F.,4.pan-
tā :

" Kad tawas mihļas Actiņņas/Us manni
spihd in parahdahs/Tad tohpu pilns no
Preekas : Tu manna augsta Baggatib'/
Caur tawu Wahrd' in Zchehlastib' Ta
Sirds sew' atspirgt leekahs - -", etc.
etc.

Ja nu G l i k s lietā šos adjektīvus
viscaur augšzemnieku dialektā,resp. Alūksnes iz-
loksnes formā,atskaitot tikai dažu rakstu valo-

das formu J a u n a j ā D e r ī b ā , tad jā-
saka, ka viņš nav pievienojies M a n c e l i m
vai F i r e k e r a m , sevišķi pēdējam, bet
G l i k u ietekmējusi alūksniešu izruna. Protams,
Gliks ar šādām izloksnes formām varēja iepazīties
arī Manceļa darbos / piem., " Vademecum'ā " / ,
bet viņa rakstību izl. formā, kā to, īpaši V e c a-
j ā D e r ī b ā redzam, katrā ziņā apstiprināja
dzīvā valoda - alūksniešu izloksne, un tādēļ arī
Gliks no šīs izloksnes formas neatkāpjas, turpretī
M a n c e l i s to lietājis reti .

Arī a d v e r b ā " p a p i l l a m "

Gliks atkāpjas no rakstu valodas formas un lietā
izloksnes formu . Piemēram :

1/ I M o z u s grām. XXXIV , 12 :

" Prassajt papillam Krohņo=Naudu un Dahwanu/
tad dohschu es/itt kā juhs us man sacciseet/
dohdeet man tikkai to jauna Meitu par Seewu "
/67.lpp./ ,

2/ I Z a m u e ļ a grām. XVIII, 27 :

" - - un Dahwids atnesse wiņņu Preeksch=Ahdas

/un tahs tappe tam Ķehniņam papillam dohtas/
ka wiņsch ta Ķehniņa Znohts taptu. Tad dewe wi-
ņņam Zauls sawu Meitu Mikali par Seewu"/562.lpp./

3/ II L a i k u grām. XI, 23 :

" Un wiņsch turrejahs gudri/un isdallija no
wisseem saweem Dehleem starp wissahm Juhda un
Benjamiņa Walstim/wissos stiprōs Pilsahtos/un
dewe teem Barribas papillam/un wiņsch eekahro-
ja daudz Seewas " /848.lpp./ ,

4/ II L a i k u grām. XXX, 3 :

" Jo taī ihstenā Laikā tee to ne warreja turreht/
tapehc ka tee Preesteri ne bij papillam sweh-
tjischees6un tee ļaudis Jeruzalemē ne bij sa-
pulcejsees " / 882.lpp./ ,

5/ E s t e r e s grām. I , 7 :

" Un tas Dzehreens tappe nests zelta Traukos/
un weens Trauks bija cittadi darrihts kā tas
ohtrs/un Ķehniņu Wihns papillam/itt kā pehc
Ķehniņa Baggatibas " /948.lpp./ ,

6/ Prav. E c e ķ i e l s XVI , 36 :

" Tā sakka tas KUngs KUNGS :Tapehc ka tu tawu
Naudu papillam peedohd/un taws Kaunums caur

tawu Maukoschanu ar taweem Drauguļeem/un ar wi-
sseem Suhdu=Deeweem tawas Negantibas atsegts
tohp/un tu isleij to Assini tawu Behrnu/ko tu
teem nodohd " /257.1pp./ ,

arī : p a h r p i l l a m

7/ Prav. J e r e m . LI , 11 :

" Schķihstajt tahs Bultas / darrajt tahs sedza-
mas Bruņņas pahrpillam gattawas/tas KUNGS ir to
Meederu ķehniņo skubbinajs/jo - - " /212.1pp./,
etc. etc.

Šos adverbis arī G l i k s raksta iz-
loksnes formā,atkāpjoties no sawu priekšgājēju
rakstības . -

Arī v e r b o s , no kuŗiem konsekventi
vārdā " a p m e l l e j s i " , G l i k s rak-
sta saknē - ln - vietā -ll- /tā tad arī šai
gadījumā izl.forma,jo -ln>-ll / :

J e r e m . IV , 28 :

" Ta Debbes augscham buhs apmellejsi "

vai arī :

J e r e m . raud. dz. V , 10 :

" Muhsa Ahda irr apmellejsi kā Ceplī no tahda breesmiga Badda " /229.lpp./ , etc.

Interesanti atzīmēt,ka Gliks šai pat nozīmē lietā arī "aptumschohts" , tikai ne tikko minētās gadījumos,bet , piemēram :

J e r e m . raudu dz. IV , 8 :

" Bet nu irr wiņņu Ģihmis aptumschohts no Melluma/ka tohs us Belahm ne pazihst/wiņņu Ahda peelihp pee wiņņu Kauleem/ta irr iskal-tusi kā Malkas Gabbals " /228.lpp./ .

Un tā arī nākamajā / F i š e r a /bībeles izdevumā 1739.g.,Glika "apmellejsi" vietā likts " aptumschoses " ,kādu patiesībā jau arī pats Gliks lietāja,tikai minētās parādības / piem., Je r e m r.dz. / gan alūksniešu izloksnē tiek apzīmētas ar mellēt " , ne " tumšoties " .Tādēļ Gliks šai gadījumā vērīgi ieklausījies turienes izrunā un lietājis konkrētāku tumšuma apzīmējumu,kādu ikdienas lietā alūksnieši.

M a n c e l i s verbu rakstībā līdzīgos gadījumos lietājis rakstu valodas formas, piemēram, Collecten. Ein Gebet in Pestilentezeiten :

" -- Ock Kungs muhssi Nozegummi gir to ghann
nopellnijuschi/ka tu mums tick ghauzchi
schautt/Aizto muhssa Nheklaussiba gir jo leela/ar
kattru mehss prettie t^eow ghr^eakojuschi
^eassam " , etc.

Šis apstāklis vēl pilnīgāk apstiprina Glika piesliešanos Alūksnes izloksnei . -

P i r m s pāreju uz apskatu par vārdu atvasināšanu, kuŗus G l i k s darinājis ar alūksniešu piedēkļiem, apskatīšu vēl vienu vārdu atsevišķi, proti, substantīva : Tcuhschka, Tschuhschka rakstību / lai tajā izskaidrotu, piem., līdzskaņa c un š rakstību / .

B ī b e l e s tulkojumā G l i k s lietājis trejādas vārda " čūska " formas :

Tschuhska,

Tcuhschka un

Tschuhschka .

Alūksnē šo vārdu izrunā ar "c" kā sākuma līdzskani : cūška, resp. còuška. Šī ir otrā forma/ pirmā r.val.forma /. Bet bez minētām divām Gliks lietājis vēl trešo formu : Tschuhschka . Tā būs dzirdēta L a i c e n ē / skat.8.lpp.! /, kur šo vārdu izrunā : čūška, resp. čòuška . Abas šīs formas ,t.i. alūksniešu un laiceniešu Gliks tad nu jaucis. Retumis viņš lietājis arī rakstu valodas formu un tā kopā konstatēju trejādu šī vārda rakstību .

Rakstu valodas formas Gliks lietājis vismazāk / pāris gadījumos / , tādēļ arī s e c i n ā j u , ka šī v ā r d a r a k s t ī b ā G l i k u s k a i d r i u n n e p ā r p r o t a m i i e t e k m ē j u s i g a n a l ū k s n i e š u , g a n k a i m i ņ u - l a i c e n i e š u i z l o k s n e .

Un proti, šādi :

J a u n ā D e r ī b ā G l i k s l i e t ā j i s

alūksniešu formu :

Tcuhschka .

Piemēram :

1/ M a t e j a ev. VII , 10 :

" Jeb kađ tas kahdu Ziwi luhdz / kas tam weenu
Tcuhschku dohtu ? " /13.lpp./ ,

2/ M a t e j a ev. X , 16 :

" Redzi/es suhtu juhs/itt ka Awis/Wilko starpa
/tapehc esseet guddri ka Tcuhschkahs/un bes Wil-
tu ka Ballozchi " /20.lpp./ ,

3/ M a t e j a ev. XXI^{II} , 33 :

" Juhs Tcuhschkas/un Ohdzcho=Dzimmums/ka is-
behgseet juhs no thas Elles Sohđibas?"/53.lpp./

4/ L ū k ā s a ev. X , 19 :

" Redzi/es dohmu jums Spehku staigaht uhs
Tcuhschkahm un Skarpijeem/un pahr wissu Speh-
ku ta Eenaidneeka/un nekas jums Wainu darrihs"
/ 141.lpp. / ,

5/ J ā ņ a ev. III , 14 :

" Tapehc ittin kā Mozus Tuksnesī Tcuhschku
irr pa=augstinjs/tā buhs arridzan ta Cilweka
Dehlam pa=augstinatam tapt " /186.lpp./ ,

6/ P ā v i l a I grām.korint.X ,9 :

" Iai mehs ir Kristu ne kahrdinajam/ittin
kā arri citti no teem wiņņu kahrdinaja/un ta-
ppe no tahm Tcuhschkahm nomaitati"/340.lpp./,

7/ P ā v i l a II grām.korint.XI,3 :

" Bet es bihstohs/ka ne/ittin ka tu Tcuhschka
to Ewu ar sawas Wiltibas irr peewihlusi/ta
patt juhsas Dohmas maitatas tohp/un /noklihst/
no tahs Weetesibas/kas eeksch Kristus irr "
/366.lpp./ ,

8/ J ā ņ a parād.grām. IX,19 :

" Jo wiņņo Warra stahweja wiņņo Muttē/un wiņņo
Aztas bija tahm Tcuhschkahm lihdzas/teem bija
Galwas/un ar tahm samaitaja tee "/488.lpp./ ,

9/ J ā ņ a parād.grām. XII,9 :

" Un tas leelais Puhķis irr ismezts/ta wecca
Tcuhschka/dehwehts tas Wels/un tas Satans/kas
to wissu Pasaule peewiļ/tas irr/sakku es/ us
to Zemi mezts/ un wiņņa Engēļi tur irr nomesti"
/492.lpp./ ,

10/ J ā ņ a parād.grām. XII,15 :

" Un ta Tcuhschka islaide no sawas Muttes Uhde-

ni it kā weenu Uppe tai Seewai pakkaļ/ka ta
patte caur to Uppe nowesta taptu"/492.lpp./.

V e c a j ā D e r ī b ā Gliks rakstījis
laiceniešu formu :

Tschuhschka .

Piemēram :

1/ IV M o z u s grām. XXI,6 :

" Tad suhtija tas KUNGS dedzīgas Tschuhschkas
to ļauzchu Starpā/tahs kohde tohs ļaudis un
tur nomirre daudz ļaudis no Izraēļa"/308.lpp/

2/ IV M o z u s grām. XXI,7 :

" - - luhdz to KUNGU/ka wiņsch tahs Tschuh -
schkas no mums atņem/ - - "/308.lpp./ ,

3/ IV M o z u s grām. XXI,8 :

" - Darri tew weenu Tschuh^schku no Waŗŗa/ - -
" /308.lpp./ ,

4/ IV M o z u s grām. XXI, 9:

" Un Mohzus darrija weenu Tschuhschku no Waŗŗa
/un uhscehle to par weenu Zihmi/un tas no-
tikke/ja kahda Tschuhschka jebkuŗŗu bij koh-
dusi/tas uhsluhkoja to Tschuhschku no Waŗŗa/

un palikke dzihws " /309.1pp./ ,
5/ V M o z u s grām.IX,15 :

" - /kur deggoschas Tschuhschkas un Skarpiji
un Twihkschana/ - - " /364.1pp./ , etc .

L a i c e n i e š u formas ieviešanās
V e c a j ā D e r ī b ā izskaidrojama ar to,
ka Gliks amata darīšanās atradās ciešā sakarā
arī ar turienes ļaudīm un alūksniešu formu vē-
lākā / Vecās Derības /tulkojumā sajauca ar lai-
ceniēšu formu .

Kā jau iepriekš minēju,Gliks ļoti reti
lietājis arī rakstu valodas formu.

Tā arī bībelē atradu divus piemērus :

I M o z u s grām. III, 2 :

" Tad saccija ta Seewa us to Tschuhsku :
Mehs ehdam no teem Kohku Augļeem Dahrzā " ,

un

E z a j u s grām.LIX,5 :

" Tee perre Tschuhsko Pautus/un auzch Zirnek-
sļa Tihklus.Kas no wiņņu Pauteem ehd/tam buhs

mirt/un kad tee tohp samihti/tad islec weena
Ohdze " /92./ .

M a n c e l i s šo vārdu rakstījis rak-
stu valodas formā.Piemēram minēšu " Lettisch Va-
de mecum " , Historia von der Zerstörung der Statt
Jeruzalem Lettisch :

" Vnd tas leels Puhkis/ta wātca Tschuhscka/
kattrai wahrds gir tas Wälls..."

Arī F i r e k e r s lietājis rakstu va-
lodas formu.Piemēram,dziesmā :

" GOhds tew saccihts/Deewiņ dahrgajs " - Ich
danke dir GOtt von Hertcen.C.F. 7.pants skan:
" Nu/es eemu sawā Weetā/Sawu Meegu nogulleht;
Deews/es luhdzohs schinnī Leetā/Tu man gribbi
pallihdzeht;Weenumehr man stahweht klaht/In
to Elles=Tschuhsku raht;Tad man kaitehs itt
neneeka/Pehc es eeschu Debbes=Preekā" .

Šis apstāklis pilnīgi apstiprina manu se-
cinājumu par G l i k a pievienošanos A l ū k-
s n e s un L a i c e n e s izloksnei vārda

" čūska " rakstībā . -

Arī vārdus a t v a s i n o t , G l i k s
bieži tos atvasina ar tādiem piedēkļiem, kādus lie-
tā a l ū k s n i e š i / rakstu valodas formu
vietā / .

Vispirms apskatīšu vārdus ar piedēkli
-ens , kuŗu Alūksnē dzird -ins un kāds arī Glika
tulkojumā parādās. Pie tam šos vārdus Gliks locī-
jis kā jo- celmus, piemēram, viensk.gen. akmiņa,
zibiņa u.t.t.

A k m i ņ a m :

I/I M o z u s grām .XXVIII , 22 :

" Un schim Akmiņam/ko es par weenu Zihmi esmu
uscehlis/buhs par weenu Deewa=Nammu tapt/un
wissu ko tu man dohsi/no ta dohschu es tew to
desmitu Teesu " /54.lpp./ ,

2/ I M o z u s grām. XXIX , 3 :

" Un turr patt tappe wissi Awju=Pulki sadzih-
ti/un tee nowehle to Akmini ņo tahs Akkas
Cauruma/un dzirdeja tahs Awis/un likke atkaļ

to Akmini us tahs Akkas Caurumu sawā Weetā"

/ 54.lpp. / ,

3/ I j a b a grām. VIII , 17 :

" / Bet wiņņa Saknes Akmiņu Kohpā apwihjahs/

un atraddihs weenu akminaiņu Weetu "/974.lpp./

4/ M a t e j a ev. XXI , 44:

" Un kas us scho Akmini⁺ krittihs/tas taps

sadauzihts/bet us ko tas + kriht/to wiņsch

satreeks " / 48.lpp./ ,

5/ M a r k u s a ev.XVI ,4 :

" Un tahs paskattijahs/un nomannija/ka tas

Akmins nowelts bij/jo tas bija ļohti leels "

/ 108.lpp. / ,

6/ Lūkasa ev. XXIV ,2 :

" Un tahs atradde to Akmini noweltu no Kappa"

/ 177.lpp. / ,

7/ Sv. a p u s t u ļ u darbi,IV , 11 :

" Schis irr tas Akmins/no jums Namma=Darrita-

jeem atmests/kas par Stuhra Akmini tappis

irr " / 240.lpp. / ,

8/ P ā v i l a II grām.korint. XI,24 :

" Es esmu trihs reizi schausts/ween reizi ar

Akmiņeem nomehtahts/trihs reizi esmu es ar
Laiwu Uhdens=Behdas ceetis/Naktī un Deenā es-
mu es Juhṛas Dziļļumā pahrstahwejis"/367.1pp/
9/ P ā v i l a grām.eves.II,20 :

" Ustaisi us to Pamatu to Apustuļo un Praweescho
/kuṛṛā JEzus Kristus pats tas Stuhṛo=Akmīns irr
" /382.1pp. /, u.t.t.

Tā kā minēto vārdu / " akmi~~ns~~ " / tā-
pat rakstījis arī M a n c e l i s u n F i r e-
k e r s , tad iespējams, ka G l i k s šo vārdu
varēja rakstīt arī minēto priekšgājēju ietekmē .
Tomēr neapšaubāms ir tas fakts, ka arī Mancelis
un Firekers ir lietājis šai gadījumā augšzemnie-
ku formas.

M a n c e l i s " Lettisch Vade mecum ",
Historia Passionis Domini Nostri Jesu Christi ,
raksta :

" ...Vnd wings no=wehrzēhs weenu Ackmins metten
taļumu/vnd mettehzc/kritta vs sawu Waighu py
zemmes..."

vai arī :

" Das Buch Jezus Syrach " Caput XXII, I :

" Slings Cillwähx gir ka kahds Ackmins/kas
dublohss ghull " .

F i r e k e r s , piemēram ,dziesmā :

" KA spohzchi spihd mans JEZULIŅŠ " - Wie schön
leuchtet der Morgen=Stern.C.F. 3.pantā :

" Tu spihdigs dahrgajs Akmintiņsch/Taws Mih-
lestibas Ugguntiņsch/Laid mannā Sirdī mohdahs:
Pee tewim ween leec palikt mann/Dohd mannam
Prahtam arridzan/Ka tas us tewi dohdahs.Es
taws/Ne saws/Debbes=Roze Balta spohzcha/Tu
mans essi/Kas tu mann' us Rohkahms nessi " .

Z i b b i ņ a m :

1/ I j a b a grām. XXVIII , 26 :

" Kad wiņsch Leetum Mehrķi nolikke/un Zibbiņam
un Pehrkoņam weenu Celļu " /999.lpp./ ,

2/Prav. D a n i e l s X , 6 :

" Un wiņņa Meesas bija kā Turkoīsa Akmins/un
wiņņa Waigs kā tas Zibbins/un wiņņa Accis kā
deggoschas Lahpas/un wiņņa Rohkas un Kahjas/
kā deggots Warsch/un wiņņa Wallodas Balss/kā

Trohksņa Skanņa " /360.lpp. / ,

3/ M a t e j a ev.XXVIII , 3 :

" Un wiņņa Ģihmis bija ka Zibbins/un ta Dreh-
be tik balta ka Sneegs " / 67.lpp. / ,

arī :

Z o h b i ņ u s :

D ā v i d a dz. grām. CXLIX , 6 :

" Wiņņu Mutte pa=augztinahs to STIPRU DEEWO/
un turrehs abbei puss greezchamus Zohbiņus
R ohkā " / 1157.lpp./ ,

D ā v i d a dz. grām. LXXXIX , 44 :

" Tu essi arri wiņņa Zohbiņa Asmini atņehmis/un
ne leec wiņņu Kaņņā pastahweht " / 1105.lpp. / ,
u.t.t.

D i b b i n ā :

II M o z u s grām. XV , 5 :

" Tee Džilļumi irr tohs apklahjuschi/tee irr
Dibbinā nogrimmuschi ka Akmins "/133.lpp./ ,

Prav. D a n i e l s VI , 24 :

" Wehl pawehleja tas Ķehniņsch/ka bij tohs Wih-
rus atwest/kas Danijelu bij apsuhdzejschi/un

tee mette tohs Lauwu Bedrē lihdz ar wiņņu
Behrneem un Seewahm/un tee wehl ne nahce
Dibbinā/tad jaw tee Lauwas tohs sagrahbe/un
satreece wissus wiņņu Kaulus"/352.lpp./ , etc.

M a n c e l i s šo vārdu lietājis gan
izl., gan rakstu valodas formā. Piemēram , " Lang-
gewünschte L^Ettische P^Ostill " , Evangelium am
vierdten Zontage nach Heil. drei K^Onige/Matth.8
l a s ā m :

" - - Kungs/mehs ghrimmztam:Mehs grimmtam
wissi Dibbinā6und apslieksim/ja tu nhe pallie-
dzessi " .

Rakstu valodas formas turpat :

" ...Tas Wehsch by ka kahds Weessuls/tas
ghrude us to Laiwu/kurr tas Kungs JEzus by/
tick ļohte/gribbādams to tudeļļ apkahrt=kahr-
tim mezt/und Dibbenā eeghruhzt/ - - "

un tālāk :

" - - dohdees ar Meeru / ticci tu us JEzum
Chrizontum/peesautc to no Sirrds=Dibben bes Mi-
tteschanas/und sacki : - - " .

V i s u s līdz šim minētos vārdus ar -ins
G l i k s rakstījis konsekventi tā. Manceļa un
Firekera rakstība rāda dažādību, proti, ka viņi
rakstījuši formas ar -ins un -ens . Ja nu pilnī-
gi droši nevar runāt tikai par Alūksnes izlok-
snes ietekmi vien šai gadījumā, jo, kā jau iepriekš
aizrādīju, arī M a n c e ļ a un F i r e k e r a
darbi varēja Gliku ietekmēt, tad tas vēl nenozī-
mē, ka Alūksnes izloksne nevarētu būt sekmējusi
G l i k u rakstīt izl. formas .

G l i k a konsekvence izloksnes formu
rakstībā liek domāt, ka Alūksnes izloksne Glika
izl. formu rakstību, īpaši V e c a j ā D e r ī -
b ā , taisni nóstiprināja . -

V ā r d a " K ū m m i ņ i " rakstībā Gli-
ku nepārprotami ietekmējusi Alūksnes izloksne, jo,
vienkārt, Glika priekšgājēju darbos šādu formu
neatrodam; otrkārt, minēto vārdu alūksnieši vēl
tagad lietā dzīvajā valodā vīriešu kārtas daudz-

skaitlī ar " i " otrajā zilbē rakstu valodas "e" vietā / arī Gliks šo vārdu lietājis kā vīriešu kārtas daudzskaitlinieku ar i- skaņu otrajā zilbē! / .

Bez tam jāievēro apstākļi, ka šo vārdu atrodam *V e c a j D e r ī b ā*, kas nepārprotami norāda uz Alūksnes izloksnes ietekmi .

E z a j u s XXVIII , 25 :

" - Tad kaisa wiņsch Lehcas un mett Kümniņus " / 43.lpp./ ,

arī tālāk, 27.pantā :

" Jo tahs Lehcas ne tohp iskultas ar Eccescheem /neds arri Rattu=Skrittelis tohp pahr Kümniņeem wezts/bet tahs Lehcas tohp iskultas ar Spriguli /un tee Kümniņi ar Kohka / 43.lpp. / . -

A r p i e d ē k l i - k s n - pēc alūksniešu parauga *G l i k s* bībelē lietājis vārdu " *a w o k s n a i n s* ", rakstot to arī vēl : " *a w o k s n a i ņ s* " .

Piemēram :

I M o z u s grām. XIII , 10 :

" Un Lats pacehle sawas Accis/un apraudzija
wissu Jardaņas Klajumu/jo tas bija wiss awok-
snains papreeksch/ne ka tas KUNGS Zodomu un Go-
morru samaitaja/itt⁺ kā ta KUNGA Dahrs/ittin kā
Egiptes=Zemme/kamehr nahk lihdz Coarai "/22.lpp./,

D ā v i d a dz.grām.LXXXIV ,7 :

" Kas caur to Rauda=Eeleiju ztaiga/un turr to
paschu par ⁺awoksnaiņu Zemmi/irr tee Mahcitaji
tohp ar Swehtischanahm isgehrbti "/1199.lpp./ ,

D ā v i d a dz.grām. CVII , 35 :

" Un wiņsch atkaļ to Tuksnibu uhdenaiņu padarri-
ja / un to sausu Zemmi awoksnaiņu"/1123.lpp./ .

Ka šis vārds, resp. šis piedēklis/-ksn- /
tiešām ir rakstīts Alūksnes izlōksnes ietekmē,
apstiprina tas ,ka M a n c e ļ a un F i r e -
k e r a darbos to neatrodam.Tādēļ Veco Derību
tulkojot,Gliks to mantojis vienīgi no alūksnie-
šiem,saviem draudzes locekļiem .

Ar -e n e - /rakstu valodas -iene- vietā/

G l i k a bībelē viscaur konsekventi darināti
sekoši vārdi : " k u r r e n e s , t u r r e -
n e s , a u g s c h e n e s un t e j e n e s !

Piemēram ,

k u r r e n e s :

1/ I M o z u s grām. XLII , 7 :

" Tad redzeja Jahzeps sawūs Brahļus/unpazinne
tohs/bet wiņsch likkahs pretti teem swesch/un
runnaja ar teem bahrgi : un saccija us teem :
No kurrenes nahkat juhs? un tee saccija: No
Kanaāna Zemes/Barribu pirkt "/85.lpp./ ,

2/ S o ģ u grām. XIX , 17 :

" ... kurrenes tu nahc ? . . ." /510.lpp./ ,

3/ S o ģ u grām. XIX , 18 :

" ... no k u r r e n e s es arri esmu ... "
/510.lpp./ ,

4/ Prav. J o n a s I , 8 :

" Tad saccija tee uhs wiņņu : Stahsti mums
jelle/kadehļ schis ļaunums par mums nahk?kas
irr taws Darbs? un no kurrenes tu nahci? Kuŗņa
irr tawa Zemme?un no kuŗņas Tautas essi tu ?"
/ 401.lpp. / ,

5/ Prav. N a k u m s III, 7 :

" Ka wissi/kas tewi redz/no tewim aiskrees/
un saccihs : Ninive irr pohstita! Kam tad tawea
Ceeschana sahpehs? No kurrenes buhs man tewim
Eepreecinatajus mekleht ?" / 416.lpp./ ,

6/ M a t e j a ev. XIII , 56 :

" Un wiņņa Mahzahs jo wissahs pee mums irr?
No kurrenes tad schim wissans schahs Leetahs?"
/ 30.lpp. / ,

7/ M a r k u s a ev. VI , 2 :

" Un kad Swehdeena bij tappusi/eesahce wiņsch
Baznicā mahciht : un daudz wiņņu dzirdedami
issabrihnijahs/saccidami : No kurrenes irr schim
tas? un kahda Gudriba wiņņam irr dohta/ka tahdi
Brihnumi caur wiņņa Rohkahm noteek?"/80.lpp./ ,

8/ J ā ņ a ev. VIII , 14 :

" JEzus atbildeja un saccija uhs teem : Jep-
schu es no sewim Leecibu dohmu/tad irr /tomehr
/manna Leeciba teesa : jo es zinnu no kurrenes
es nahcis esmu/un uhs kurren es eemu: bet juhs
ne zinnat/no kurrenes es nahku/un uhs kurren
es eemu " / 200.lpp. / ,

9/ J ā ņ a ev. XIX , 9 :

Un eegahja atkal eeksch to Sohda=Nammu/un
saccija uhs JEzu : No kurrenes essi tu ? Un
JEzus ne atbildeja wiņņam neneeka"/227.1pp./,

10/ A p u s t u ļ u darbi XXVIII , 13 :

" No kurrenes atkal cehluschees nahcam us Re-
geju/un kad pehc weenu Deenu tas Deenas=Wi-
ddus Wehjsch cehlahs/nahcam mehs ohtrā Deenā
uhs Puteoleem " / 297.1pp. / ,

11/ P ā v i l a grām.filip. III , 20 :

" Bet muhso Dzihwoschana irr Debbesīs/no
kurrenes mehs arridzan gaidam to Pestitaju/
tò Kungu JEzu Kristu " / 394.1pp. / ,

12/ J ā ņ a I grām. visiem II,11 :

" Kas sawu Brahli eenihd/tas irr Tumsibā/un
ne zinna us kurren tas eet/jo ta Tumsiba irr
wiņņa Accis aptumschojusi " /441.1pp./ ,

13/ Grāmata ebrējiem VII , 25 :

" No kurrenes wiņsch arridzan wizkim var is-
glahbt tohs/kas caur wiņņu pee Deewa nahk
allazchiņ dzihwodams/ka wiņsch tohs aisztahw"
/ 457.1pp. / ,

14/ Apust. J ē k a b a grām.visiem IV , 1 :

" No kurrenes /nahk/ Kaŗŗi un Kauschanas juh-
su starpā ?..." /472.lpp. / , etc.

M a n c e l i s šo vārdu arī rakstījis
nevis rakstu valodas formā, bet augšzemnieku dia-
lektā : ar -ene .Piemēram, " Lettische Evangelia
und Epizteln von Oztern an biss auffs Advent;
Evangelium am Oztermontage/Luc.24.Cap.:

" ı - Vnd tee nahce tuwe preekzchan to JĀI-
gawu/**vs** kurrenes tee ghaya/vnnd tas lickahss
iht ka gribbādams wehl tahlahk eet"...

vai arī : " Lang=gewūnzchte LEttische POztill":

" No kurrenes tad rohdahss ta nickna Zahle ?"
etc .

G l i k s šo vārdu un arī : "turrene, aug-
schene" varēja rakstīt vai nu Manceļa, vai arī
Alūksnes izloksnes ietekmē. Tomēr šai gadījumā
gan būtu drīzāk jādomā par Manceļa ietekmi, jo
jau ar Jaunās Derības pašu sākumu Gliks sāk lie-
tāt augšzemnieku formu. Vienalga, kā tas būtu, ne-
apstrīdama lieta, ka minētos vārdos Gliks lietā-

jis augšzemnieku formas; tādas runā Alūksnē arī vēl tagad.

t u r r e n e s :

1/ I M o z u s grām. XI , 8 :

" Tad isklihdinaja tas KUNGS tohs/no turrenes pa wissu Zemmes wirsu/un tee mittejahs to Pilsahtu ustaisiht " / 18.lpp. / ,

2/ I M o z u s grām. XI , 9 :

" Tadehļ tappe wiņņas Wahrds nosaukts Babele/ tahpehc/ka tas KUNGS tur bij sajaucis wissas Zemmes Wallodu/un ka no turrenes tas KUNGS tohs bij isklihdinajis/pa wissu Zemmes Wirsu"/18 . lpp. / ,

3/ I M o z u s grām. XII,8 :

" Un wiņsch cehlahs no turrenes/ihs weenam Kalnam Betelai prett Rihteem/un uscehle sawu Telti Betelai prett Wakkara=un Ajai prett Austruma pussi/un ustaisija tur tam KUNGAM weenu Altari/un peesauce ta KUNGA Wahrdu" / 20.lpp. / ,

4/ I M o z u s grām. XXX , 32 :

" Es isztaigaschu schodeen pa wissu tawu Gannamu=Pulku/un atschķirschu no turrenes wissus

raibus/un lahsaiņus Lohpus/un wissus mellus
Lohpus starp teem Jehreem/un wissus lahsaiņus
/un raibus/starp tahm Kazahm/un tas buhs man
par Algu " / 58.lpp. / ,

5/ I M o z u s grām. XLII, 2 :

" Un wiņsch saccija : Redz/es esmu dzirdejis
Labbibu essam Egiptes=Zemmē/no=eita us turren/
un pirceet mums no turrenes/ka mehs dzihwojam
un ne mirztam " / 84.lpp. / ,

6/ I M o z u s grām. XLII, 26 :

" Un tee uskrahwe sawu Labbibu us saweem Ehzeļeem
/un aisgahje no turrenes " / 86.lpp. / ,

7/ J o z u u s grām. XV , 15 :

" Un no turrenes cehlāhs wiņsch us augschu pee
teem/kas Debirā dzihwoja/bet Debirā Wahrds bi-
ja Kiriāt=Zewers " / 447.lpp./ ,

8/ S o g u grām. XXI , 24 :

" Un Izraēļa Behrni cehlāhs tannī Laikā no
turrenes/ikkatrs pee sawas Cilts/un pee saweem
Raddeem/un isgahje no turrenes ikkatrs us sawu
Ihpaschumu " / 516.lpp. / ,

9/ N e e m i j u s grām. I , 9 :

" Ja tad juhs pee mannīs atgrieziseetes/un

turreseet mannus Bauslus/un darriseet tohs /
jepschu tad juhsu Aisdzihtee Debbes Gallā buh-
tu/tomehr es tohs no turrenes salassiz~~z~~chu /un
atweddischu uhs to Weetu/ko es esmu isredzejs/
ka mans Wahrds tur mahjotu " / 920.lpp. / ,

10/ I j a b a grām. I , 21 :

" Un saccija : Kails esmu es no sawas Mahtes
Meesahm nahcis/un kails es atkaļ us turren ais-
eeschu.Tas KUNGS irr dewis/tas KUNGS irr ņeh-
mis/lai ta KUNGA Wahrds irr slawehts"/966.lpp./,

11/ Prav. J e r e m i j u s XIII, 6 :

" Tad pehc ilgu Laiku saccija tas KUNgs uhs
manni:Celees/eij pee ta Wratta/un ņemm to Johz-
tu no turrenes/ko es tew esmu pawehlejs tur
apslehpt " / 131.lpp. / ,

12/ Prav. A m o s VI , 2 :

" Eita pahri uhs Kalni/un skattajtees/un no
turrenes eita uhs Ahmatu to leelu Pilssahtu/
tad nokahpeet uhs Gadu to Wilizteŗu/arrig
tahs labbakas irr nekā schihs Walstibas/jeb
arrig wiņņas Rohbezchas leelakas irr nekā
juhsas Rohbezchas " / 394.lpp. / ,

13/ Z ī r a k a gudr.grām. VII , 3 :

" Mans Behrns/ne sehji us tahs Netaisnibas

Arrumu/ka ne septiņkahrt no turrenes jāplauj"
/88.lpp./,

14/ M a t e j a ev. XV,21 :

" UN JEzus no turrenes isgahjis/atkahpehs prett

teem Pilsateem Tirus ū Zidaņa " /33.lpp. / ,

15/ M a t e j a ev. IX , 27 :

" Un kad JEzus no turrenes projam gahje/nahce

wiņņam divi Akli pakkaļ/brehkdami un saccida-

mi:Tu Dawida Dehls/apzchehlojees pahr mums "

/ 18.lpp. / ,

16/ Sv. apustuļu d. XVI , 12 :

" No turrenes uhs Wilippis/kas irr tas leela-

kajs Pilssats tahs Makedonia Teesas/weena

Sweschineeku weeta;un mehs pagaidijam tannī Pil-

ssatā kahdas Deenas " / 269.lpp. / ,

17/ J ē k a b a grām.visiem IV , 1 :

" No kurrenes /nahk/Kaŗri un Kauschanas juh-

su starpā? neggi no turrenes/prohti/no juh-

sahm Kahribam/kas juhsu Lohxekļōs kaŗro ? "

/ 472.lpp. / , etc. -

Kā jau agrāk minēju,tad arī šo vārdu

/"turrene"/ Gliks viscaur rakstījis izl.formā.Un ja nu arī pirmo reizi ar šādu rakstību Gliks iepazīnās Manceļa darbos,tad,savukārt,Alūksne viņam varēja dot pietiekamu apstiprinājumu šādu formu rakstīt konsekvēnti.

Ar tādu pat piedēkli Gliks rakstījis arī vārdu "augschene",jādomā,ka pēc iepriekšminēto vārdu parauga.Piemēram :

I M o z u s grām.XLIX , 25 :

" No tawa Tehwa STIPRAJA DEEWA/irr tas tew noticcis/un tas tew palihdzehs/un no ta Wissu warrena/kas tew ar Debbes Swehtumeem swehtihs no augschenes/ar Dziļļumo Swehtumeem/kas appak-scha gull/ar Swehtumeem pee Kruhtim un Mee-sahm " / 101.lpp. / ,

J o z u s grām. III , 13 :

" - kas no augschenes notekk/un stahwehs weenā Kohpā" /422.lpp./ ,

turpat 16.pantā :

" Tad stahweja tas Uhdens/kas no augschenes nonahce/ - - ",

N e e m i j u s grām. III , 28 :

" No augschenes to Zirgu=Wahrtu strahdaja tee Preesteri/ikkatrs sawam Nammam pretti"/924.lpp./ etc.

Ja nu minēto trīs vārdu/"kurrene, turrene,augschene"/ piedēkļa -ene rakstībā nevar noteikti runāt tikai par Alūksnes izloksnes ietekmi/šī ietekme tikai iespējama/,tad noteikti Alūk-

snēs izloksnes ietekmē Gliks rakstījis vārdu "tejene". Šo vārdu atrodam Vecajā Derībā. Manceļa un Firekera darbos šādu formu neatradu. Tā vienīgi Alūksnes izloksnes ietekmē G L I K S varēja uzrakstīt šādu formu. Šo vārdu arī vēl tagad alūksnieši izrunā tāpat, kā to Gliks rakstījis, liekot vārda sākumā šņāceņa vietā nebalsīgo slēdzeni "t".

Šī arī ir viena no neapstrīdamām Alūksnes izloksnes ietekmēm Glikas bībeles valodā.

t e j e n e s :

II Kēniņu grām. II, 21 :

" Un wiſsch isgahje pee ta Uhdens Awoscha/un mette tur Sahlu eekscha/un saccija: Tā sakka tas KUNGS : Es esmu scho Uhdēni wesselu darrijs/no tejenes ne nahks wairs Nahwe/neds Neaugliba" / 712.lpp. / ,

tāpat arī

II M a k a b e j u grām. II , 32 :

" - - lihdz tejenei - - " .

Ļoti raksturīgi A l ū k s n e s izloksnes ietekme G l i k a bībeles valodā izpaudusies ā- celma vārda " vaina " rakstībā. Minēto vārdu Gliks rakstījis pēc ē- celma parauga. To konstatēju tikai vienā vārdā, un šo vārdu Gliks rakstījis divējādi: gan izl. formā ar galotni -e, gan rakstu valodas formā ar galotni -a.

Piemēram :

W a i n e s :

Sv.apust.darb. XXV , 7 :

" Un kad tas bij tur nahcis/stahweja tee no Jeruzalemes nahkuschi Juddi apkahrt/daudz un gruh-tas Waines pretti Pahwilu nezdami/ko tee warreja parahdiht " / 290.lpp. / ,

arī

Sv.apust. d. XXV , 27 :

" Jo es schķeetu weenu applamu Leetu essam/weenu saistitu suhtiht/un ne kahdas Waines pretti to stahstiht" / 291.lpp. / .

R a k s t u val. formu, piemēram, atradu

P ā v i l a I grām.korint. VI , 7 :

" Tad nu jaw irr wissaschki Waina starp jums/ka jums weenam ar ohtru ja teesajahs;Kadehl̄ juhs daudz wairāk ne ceeschat Netaisnibu? Kadehl̄ juhs daudz wairāk ne ceeschat Wainu ?" / 333.lpp. / .

Ja aplūkojam Firekera darbus, redzam, ka F. rakstījis tikai rakstu valodas formu. Piemēram, dziesmas " KRistus/kas muhs swehtus darr' " - CHriztus der Uns zelig macht.C.F. 2.pantā :

" Rihtā/kad jaw tappis gaisch/Tohp wiņsch ahs-westis prohjam/Kā kahds ļauna=darritajs/Nodohts Zemmes Sohgam : Tas bes Wainas to atrohd/Aissuht us Erodu: Kas tam darra daudz Negohd' !Tomehr ne turr Sohdu " ,

tāpat arī dziesmas :

" ES dziļļās Behdās nosaucohs " 2.pantā.

Šis fakts pilnā mērā apstiprina šecinājumu, ka G l i k s minētās izl.formas uzrakstījis Alūksnes izloksnes ietekmē. Arī no iepriekšējā zinām, ka Alūksnē dzirdētās izl.formas Gliks vairākos gadījumos jaucis ar rakstu val.formām, tāpēc arī šai gadījumā G.ir iejaucis izl.formu.

Citādi šīs izl.formas rakstību nevar izskaidrot, jo arī iespieduma kļūda vai citāda nejaušība tā nevar būt, tāpēc ka atradu šim gadījumam divus piemērus .

Beidzot minēšu vēl vienu ievērojamu Alūksnes izloksnes iezīmi, kas arī Glika tulkojumā atrodama, proti, r e f l e k s ī v o v e r b u / a r - s a - / l i e t ā š a n a .

Sevišķi bagāta Alūksnes izloksne ir ar dažādiem salikteņiem, kuŗos savienojas prēpozīcijas ar verbēm. Atrodoties pastāvīgās amata darīšanās ar draudzes locekļiem, Gliks, bez šaubām, varēja daudz ko mantot, pat neapzinoties, un tas, savukārt, atkal izpaudās tulkošanas darbā.

Piemērus atradu gan Jaunajā, gan Vecajā Derībā:

" issabijajahs, issabrihniyahs, atsagahdajahs ", etc
Piemēram,

I M o z u s grām. XXIV , 21.pantā ,

L ū k a s a ev. XV , 17 :

" Tad atsagahdajahs wiņsch sawā Sirdī/un saccija:
Ceek Algahdzchu mannam Tehwam/kam Maizes par
pilnu ja-ehd/un man buhs Baddu mirt?"/155.lpp./

Tāpat arī tālāk 20. pantā :

" Un wiņsch cehlehs/un gahje pee sawa Tehwa : Bet wehl tahļu essoht/redzeja to wiņņa Tehws/un wiņņam eezchehlojahs pahr to/un teciņus apsakampehs Kakla /un skuhpztija to " / 155.lpp. /, etc. etc.

L E K S I K A .

Bez minētajām A l ū k s n e s izloksnes ietekmēm/alūksniešu vokālisma un konsonantisma/ G l i k a bībeles valodā jāmin vēl vesela virkne dažādu vārdu,kuŗus arī Gliks lietājis alūksniešu ietekmē .

Šo vārdu apskats tad arī sastādīs t.s. l e k s i k a s daļu,par kuŗu esmu aizrādījis darba sākumā.

Alūksniešu vārdu krājumu,kuŗu arī Gliks lietājis,atkāpjoties bieži vien no savu priekšgājēju rakstības,sastāda gan germanismi,gan rusismi,gan turieniēi īpati vārdi.Šādi vārdi vēl bagātīgi paglābušies arī tagad turienes izloksnēs.Piemērus,kuŗus atradu bībelē,esmu sakārtojis alfabeta kārtībā un tā arī tos iztīrīzāšu .

1. A t p i h l i s - otrais jērs gadā,resp.
vēlais jērs .

Šo vārdu atradu I M o z u s grām. XXX , 42 :

" Bet kad tahs Awis wehli apgahjahs/tad ne likke Jehkabs tohs Kohciņus eekschā/tad kļua tee Atpihļi Lahbanam/un tee Agrejee Jehkabam"/59.lpp./ .

Šis vārds ir alūksniešu vārds, un ja arī Mancelis min to savā "Lettus", tad gan jāsecina, ka M. šo vārdu jēmis no augšzemnieku dialekta. Vispār Mancelis, sacerēdams savus darbus, cīnījies ar vārdu trūkumu un tādēļ daudzus vārdus jēmis arī no dialekta/augšzem./ Tikai paliek jautājums: vai Gliks šo vārdu rakstījis Manceļa rakstu, vai Alūksnes ietekmē? Par Alūksnes izloksnes ietekmes iespējamību var runāt, jo šo vārdu atradu Vecajā Derībā, bet pilnīgi droši to arī nekad nevarēs pateikt.

2. a w o k s n a i n s - avotains/skat.91/
92.lpp. /

Šo vārdu Gliks raksta noteikti alūksniešu ietekmē, jo Manceļa un Firekera darbos to neatrodam.

Piemēri : I M o z u s grām. XIII , 10/22.lpp./ ,

D ā v i d a dz.grām. LXXXIV,7 /1099.lpp./ ,

D ā v i d a dz.grām. CVII , 35/1123.lpp./, etc.

3. j a k t e h s - piemēram ,

Prav. C a k a r . VIII , 5 :

" Un ta Pilssahta Eelas taps peepilditas ar Pui-
scheem un Meitiņahm/kas us wiņņa Eelahm jaktehs "
/ 437.lpp. / .

Šo germanismu ļoti bieži vēl tagad lietā alūksnie-
ši, un tais laikos tas vēl vairāk būs bijis pazī-
stams. Un ja nu arī Firekers dziesmas " JEZU/kas dohd
Preeku " 5.pantā min substantīvu " Jakti " :

" Nu/ar labbu Nakti/Sakku es tai Jakti/Kas irr
Pasaulē: Eita nohst juhs Grehki;Swehti tee Cilweki
/Kas juhs pazaude: Lepniba/kas smeijamma/Ir wiss
Negohds ne laid rohdahs/Nohst no mannim dohdahs",

tad šis vārds vien nevarēja Gliku ietekmēt rakstīt visur minēto vārdu, te talkā nāca arī alūksnieši, draudzes locekļi ar savu valodu .Nākamajā/Fišera, 1739, g./bībeles izdevumā šis vārds "jaktehs" aizstāts ar " spehlejahs " .

4. Ķ i h r l i s - zivju putns/vanags/ , piemēram,

V M o z u s grām. XIV , 13 :

" Tas Ehrglis/tas sarkandzeltenajs Ehrglis/un tas mellajs Ehrglis/ta Wahrne/ta Lihja/un tas Ķihrlis pehc sawas Tautas " / 376.lpp. /, arī

Prav.E z a j u s XXXIV , 15 :

" - -Ir tee Ķihrlī weens ar otru tur sapulcesees" /53.lpp./ .

- Alūksnes ezera piekrastē dzīvo putni, kas ķeķ zivis un šos putnus vēl tagad sauc tā, kā tos Gliks apzīmējis bībeles tulkojumā. Šis vārds ļoti spilgti apliecina Glika pievienošanas alūksniešu izloksnei, jo G.priekšgājēju darbos nesastopam šādas formas.

5. l a h s a i ņ s, piemēram,

I M o z u s grām. XXX , 32 :

" Es isztaigaschu sodeen pa wissu tawu Gannamu= pulku/un atschķirschu no turrenes wissus raibus/un lahsaiņus Lohpus/un wissus mellus Lohpus starp teem Jehreem/un wissus lahsaiņus/un raibas/starp tahm Kazahm/un tas buhs man par Algu " /58.lpp./,

arī 33.pantā :

" - un lahsaiņus/starp tahm Kazahm/un mels/zstarp teem Jehreem/to buhschu es zadzis " /58.lpp./ ,

Prav. E z a j u s XL , 15 :

" Redzi/tee ļaudis irr kā kahda Lahsa weenā Spannī/
un ka kahds Pihschlitis Swarru-Kausā/raugi/wiņsch ap-
gahzch tahs Sallas kā smalkus Pihschlus"/62.lpp./.

Šo vārdu alūksnieši ļoti bieži lietā arī vēl ta-
gad, apzīmējot raibumu un plankumus/arī vasaras rai-
bumus/. Šai nozīmē arī Gliks lietājis vārdu "lahsaiņš",
kādu neatrodam, piemēram, Firekera darbos. Gliks tā tad
varēja šo vārdu uzrakstīt vienīgi alūksniešu ietek-
mē, ko apstiprina piemēri no Vecās Derības.

6. P a l l a d a s ,
piemēram,

Prav. E z a j u s XIII , 22 :

" Un Palladas uhpehs wiņņas atstahtōs Nammos/un
Puhķi eeksch tahm skaistahm Pillim/un wiņņas Laiks
irr jau tuwu nahcis/un wiņņas Deenas ne kawesees"
/23.lpp./ .

Šis vārds arī ir viens no tiem, kuŗu Gliks jēmis
taisni no Alūksnes izloksnes/ne Manceļa, ne Fireke-
ra darbos to neatrodam/un lietājis " pūces "nozīmē.

Tagad tur šo vārdu vairs nedzird lietājam, jo tā
vietā ieviesies rakstu valodas termins.

7. P a l t s ,

Prav. E z a j u s XIV , 23 :

" Un es darrischu to par Ihpaschumu teem Ezeem/un
par Uhdens Palteem/un es ismehzischu tohs ar to
Slohtu tahs Nomaitaschanas sakka tas KUNGS Cebaot"
/24.lpp./ .

" Palts " lietā Alūksnē arī vēl tagad un G l i k s
to rakstījis turienes ietekmē.

8. P a u t i,
piemēram,

V M o z u s grām. XXII , 6 :

" Kad tu Putna=Ligzdu useij us Ceļļu/jeb kahdā Koh-
kā/jeb wirs Zemmes ar Behrneem/jeb Pauteem/un ta Mah-
tite pahr teem Behrneem/jeb Pauteem zezch: "/389.lpp/

Prav. E z a j u s LIX , 5 :

" Tee perre Tschuhsko Pautus/un auzch Zirneksļa
Tihklus.Kaš no wiņņu Pauteem ehd/tam buhs mirt/un
kad tee tohp samihti/tad islec weena Ohdze"/92.lpp/

Šo vārdu gan tagad pazīst visur, bet tais laikos
to lietāja augšzemnieku dialekta runātāji. Glikš tā-
dēļ to varēja lietāt vai nu alūksniešu, vai arī tā
laika rakstu ietekmē/piemēram, 1671.g.dz.gr., kur
293.lpp.teikts : "Pauti no Puttneem dāhti tohp, Cah-
lischi tohp no teems izc=pārrāti..."/. Man gribētos
gan teikt, ka Gliku šai gadījumā ietekmējusi Alūk-
snes izloksne, jo piemēri nāk no Vecās Derības un
tai laikā visi apgabali vēl šo vārdu nepazīna/arī
Firekers nav lietājis šādu vārdu/ .

9. P i h s c h l i t i s,
piemēram,

Prav. E z a j u s XL , 15 :

" Redzi/tee ļaudis irr kā kahda Lahsa weenā Zpannī/
un ka kahds Pihschlitis Swarru=Kausā/raugi/wiņzch
apgahsch tahs Sallas kā smalkus Pihschilus"/62.lpp./

Šī vārda lietāšana bībelē ir nepārprotama alūk-
sniešu ietekme. Alūksnē šo vārdu lietā nozīmē "drus-
ka" arī tagad. Glika priekšgājēju darbos šāds vārds
arī nav atrodams; tas apstiprina minēto secinājumu .

10. P r e h s l i c a,

Z ā l a m a n a sak.v. XXXI , 19 :

" Wiņņa iszteepj sawu Rohku pehc tahs Prehslicas/un wiņņas Pirkzti satweņņ to Wahrpztu "/1203.lpp./ .

Šo rusismu Gliks arī mantojis no alūksniešiem; Mancelis tai vietā lietājis citu vārdu:"Kodeļa".

11. S l a k k a,

Z ā l a m a n a sak.v. XXX , 11 :

" Weena Slakka irr/kas sawu Tehwu nolahd/un sawu Mahti ne swehti " / 1201.lpp. / ,

arī 12.pantā :

" Citta Slakka irr/kas patti par schķihztu turrahs/un tomehr no saweem Sahrņeem ne irr mazgata " ,

13.pantā :

" Citta Slakka irr/ka Accis augzti raugahs/un wiņņas Accu plakztiņi irr augzti pacelti" ,

tāpat 14.pantā :

" Citta Slakka irr/ka Zohbi bi tā patt irr kā Zohbiņi/un wiņņas Dzeņņokļi irr Nazchi/ka ta tohs Behdigus no Zemmes/un tohs Nabbagus ztarp Cilweekeem norihj " /1201.lpp. / .

Arī šo vārdu var apzīmēt par īstu alūksniešu vārdu,ko Gliks uzjēmis savā tulkojumā.Mancelis tā vietā lietājis vārdu " Tauta ",tāpat 1739.g.bībelē arī " Tauta " .

12. S m e c c e r s,

Z ā l a m a n a sak. v. XI , 22 :

" Weena zkaizta Seewa bes gohdigas Saprachanas/irr kā kahds zelta Gredzens Cuhkas Smeccerī"/1173.lpp./.

Šo vārdu atrodam arī Manceļa vārdnīcā "Lettus" / 1638.g. /, bet M. droši vien šo vārdu jēmis no kādas augšzemnieku izloksnes. Ja nu arī Gliks šo vārdu tāpat rakstījis, tad grūti pateikt, vai Alūksne vien G. ietekmējusi, jeb Gliks tā rakstījis Manceļa ietekmē. Vienīgais, ko varētu šai gadījumā apgalvot, ir tas, ka Alūksne gan ar savu īpatu leksiku šai gadījumā varēja G. rakstību apstiprināt/ arī tagad šis vārds dominē Alūksnē, kad runā par " purnu " / .

13. T a l l e e ķ i s ,

II M a k a b . grām. IV , 14 :

" - /Preezteŗi/zteidzahs pee tahm negantigahm Pumpju=Spehlehmu/un to Talleeku Meschanai peebeedrina-tees " / 245.lpp. / .

Šo germanismu Alūksnē izrunā tāpat kā Gliks rakstījis. Firekera un Manceļa darbos neatrodam šādas formas, kas liek domāt, ka G. šo vārdu uzrakstījis vienīgi alūksniešu ietekmē. / Citos novados, piemēram, Smiltēnē un ap Raunu lietā " telēķis ". Tā tad pavisam citādi. /

Tāpat 1739.g. bībeles izdevumā Glika formas vietā rakstīts " tallerķis " .

Līdz ar šo vārdu arī nobeidzu l e k s i k a s d a ņ u / dažus germanismus neiztīrīšu, jo tos varēja lietāt G l i k s arī neatkarīgi no A l ū k s n e s . / .

S a v e l k o t k o p ā visu teikto par
A l ū k s n e s izloksnes ietekmi G l i k a bībe-
les valodā, j ā s e c i n a, ka Alūksnes izloksne
Glika bībeles valodu ietekmējusi š ā d i :

I/ v o k ā l i s m ā /minēšu pilnīgi neapšaubāmu
Al.ietekmi, t. i., ka tā G.
rakstījis viens pats, atkāp-
joties no Manc. un Firekera/:

- 1/ ī > ei : vārdā "apgeibs" /skat. 11. lpp. !/,
- 2/ ē > ie : " " "peedihgi" / " 12. lpp. /,
- 3/ uo > ū : " " "Tuhrnis" / " 19. lpp. /,
- 4/ i- zudums pag. akt. divdabjos: "runnajs, lassijs,
etc. etc. / 25.-37. lpp. /,
- 5/ u- zudums pag. akt. divd. daudzsk. formā:
"darrijschi, taisijschi, meklejschi", u. t. t.
/ 37.-48. lpp. / ,
- 6/ ē- celma gal. ā- celma substantīvā: "Waine"
/102.-104. lpp. / .

I e s p ē j a m a Alūksnes izloksnes ietekme/te
jāpiezīmē, ka tādēļ runāju par iespējamu Al. izl. ietek-
mi, ka arī Gl. priekšgājēju darbos lietātas šādas for-
mas/ v o k ā l i s m ā a t z ī m ē j a m a šāda :

- 1/ a > o : vārdā " woi" un " tok " /12.-18. lpp. /,

2/ piedēkļa vok.i- zudums substantīvos :

" Tekkuls,Uppurs " /skat.21.lpp.! /,

3/ iesprausta i- skaņa o- celma subst./49.lpp./

II/ k o n s o n a n t i s m ā noteikta Alūksnes izl.

ietekme izpaudusies progresīvajā līdzskaņu asimilā-

cijā/56.lpp./,vārda "Tcuhschka"un"Tschuhschka"

/77.lpp./,kā arī "tejene"/sākuma š- skaņas vietā

t/rakstībā /102.lpp./ .

V ā r d u a t v a s i n ā š a n ā noteikta un ne-

apšaubama Alūksnes izloksnes ietekme izpaudusies

šādos gadījumos :

ar piedēkli -ksn-: vārdā "awoksnaiņš",

" " -iņi/-enes vietā/:"Kūmmini".

i e s p ē j a m a ietekme / tādēļ runāju šais pie-

dēkļos tikai par iespējamu Alūksnes izloksnes

ietekmi,ka arī Mancelis un Firekers rakstījis

mazākā vai lielākā mērā tāpat,un ka tādēļ par

Alūksnes izl.ietekmi vien runāt nevar;var runāt

tikai par iespējamu ietekmi /vārdos ar piedēkli :

-ins,kur rakstu v.-ens,piem.," Akmins,

Zibbins,Dibbinā" /84.lpp./ ,

-ene : "kurrene,turrene,augschene"/93.lpp./

Arī l e k s i k ā Alūksnes izloksnes ietekme izmanāma ar daudz tādiem vārdiem, kādus nesastopam iepriekšēju autoru darbos/Mancelļa un Firekera/.

Šādi vārdi, rakstīti pilnīgi Alūksnes izloksnē, ir :

awoksnaiņš	/ 106.1pp. /,
jaktehs	/ 106.1pp. /,
Ķihrlis	/ 107.1pp. /,
lahsaiņš	/ " /,
Palladas	/ 108.1pp. /,
Palts	/ " /,
Pihschlitis	/ 109.1pp. /,
Prehslica	/ 110.1pp. /,
Slakka	/ " /,
Talleekšis	/ 111.1pp. /.

Iespējama alūksniešu ietekme minama arī vārdos :

" Atpihlis/105.1pp./, Pauti/109./Smeccers/110.1pp./";
/ tā šos vārdus rakstījis arī Mancelis / .

B e z š a u b ā m , ja nu n e v a r a m runāt par plašu A l ū k s n e s izloksnes ietekmi G l i k a bībeles valodā, tad gan katrā ziņā jārunā par m a n ā m u a l ū k s n i e š u i e t e k m i, jo arī visas minētās/kaut dažas tikai iespējamās / i e t e k m e s kopā tomēr sastāda zināmu daudzumu

iezīmju, kuŗas nevar citādi izskaidrot, kā tikai ar
A l ū k s n e s i z l o k s n e s i e t e k m i .

Nekādā gadījumā nevar apgalvot, ka A l ū k -
s n e s i z l o k s n e bībeles valodu nebūtu ne-
maz ietekmējusi jeb arī tikai kādā atsevišķā vārdā,
kā tas bieži vien tika un tiek darīts. Uz to lai
aizrāda daudzie piemēri no minētajām praviešu grā-
matām un evaņģelijiem!

G l i k a bībeles valoda nav, zināms, bez
kļūdām, bet tomēr tā ir daudz labāka nekā tais lai-
kos varēja sagaidīt .

Un pilnīgi j ā p i e s l e j a s p r o f .
D r . L . B ē r z i ņ a teiktajiem vārdiem, ka
" t a i l a i k ā n o d i b i n ā t ā o r t o -
g r a f i j a , k a u t a r ī t ā s a v o s
p a m a t o s n e a t b i l d a l a t v i e š u
v a l o d a s d a b a i , t o m ē r b i j a t i k
l a b i a p d o m ā t a , k a v a r ē j a t u -

r ē t i e s v e s e l u s 2 0 0 g a d u s ,
l ī d z K r o n v a l d a l a i k i e m !"-

Nelaiķa mācītājs F ī r h u f s par G l i -
k u spriedis :

" Viņš daudz,daudz vietās,svētu rakstu domas
uzminēdams,atrod priekš viņām l a t v i s k u s
v ā r d u s pat l a b ā k i nekā L u t e r s
vāciskus teikumus;jā,patiesi,viņš l a t v i e š u
valodu daudz kārtām apbagatodamš p a c e ļ v i -
ņ u tā sakot p ā r i p a r v e r d z ī b u ".

Tāpat arī nel.mācītājs D r . t h e o l .
K u n d z i ņ š priekš^{vairāk} (kā 65 gadiem " Sētas,dabas,
pasaules " IV grāmatas aprakstā apbrīno lielo tul-
kotāju, " kas iespējis dzīvā valodā saprotamos
teikumos,vietām ī s t i t a u t a s garā bībeles
dārgās mācībās un augstās domas l a t v i e š i e m

iztulkot...Pēc viņa lielā darba latviešu
valodas durvis tūlīn tā sakot
vērtinātveņas...iepriekš
šīs durvis likās pavisam aiz-
bultētās un aīznaglotās."

Šie minēto mācītāju vārdi tik zīmīgi un pil-
nīgi izsaka Ernesta Glīka nopelnus,ka
katrs izglītots latvietis,kas kaut cik ir lasījis
Glīka bībeli,varēs par tiem pat parakstī-
ties.

X X X

I Z L I E T Ā T Ā L I T E R Ā T Ū R A:

- 1/ E.Glika " Tā svētā grāmata " , 1689.g.
- 2/ G.Hillner " Ernsts Gliks, latviešu bībeles tulks, miera darbos un kara briesmās ", 1918.
- 3/ " Sēta, daba, pasaule " , 1873.
- 4/ Prof.Dr.L.Bērziņa " Ernsts Gliks " , 1935.
- 5/ Prof.Dr.P.Šmita " Glika bībeles valoda " /Rakstu krājumā-R.L.B.Zin.kom.XIV, 1908./
- 6/ Prof.Dr.L.Bērziņa " Kristaps Fūrekars " , 1927.
- 7/ G.Manceļa " Lettisch Vade mecum " , 1631.
- 8/ G.Manceļa " L e t t u s " , 1638 .
- 9/ G.Manceļa " Lang=^egewünzchte LETtizche POztill " ;
1654 .